Numărul 410 **31 ianuarie 2005** 8 pagini 4.000 lei nationalä

Săptămânal de opinie, informație și idei de larg interes național

Televiziunea România de Mâine

Consultații pentru sesiunea de examene

- Luni, 31 ianuarie: Finanțe-Bănci
- Marți, 1 februarie: Filosofie și Jurnalism
- Miercuri, 2 februarie: Matematică-Informatică
- Joi, 3 februarie: Limba și Literatura Română
 - Limba și Literatura Franceză
- Vineri, 4 februarie: Limba și Literatura Română
 - Istoria literaturii engleze

Pagina 7

Consultații pentru sesiunea examene

- Facultatea de Filosofie și Jurnalism
- Teoria comunicării.Conf. univ. dr. Sultana CRAIA
- Facultatea de Limba și Literatura Română
- Limba română contemporană. Prof. univ. dr. Ion TOMA
- Facultatea de Management Financiar-Contabil, Facultatea de Marketing și Comerț Exterior, Facultatea de Finanțe și Bănci
- Istoria economică a României. Conf.univ.dr. Eugen GHIORGHITĂ
- Facultatea de Istorie
- *Istoria antică universală*. Lector.univ.dr. Ligia BÂRZU
- Facultatea de Geografie
- Hidrologie. Prof.univ.dr. Ion Zăvoianu

Pagina 2

Pagina 3

- Pagina 4

 - Pagina 5

Pagina 6

A început sesiunea de examene

Potrivit structurii anului de învățământ 2004-2005, aprobată de Senatul Universității Spiru Haret, sesiunea de examene din iarnă se desfășoară astfel:

- în perioada 24 ianuarie 13 februarie 2005, pentru studenții de la formele de învățământ de zi și cu frecvență redusă - la sediul facultăților;
- în perioada 24 ianuarie 25 martie 2005, pentru studenții de la forma de învățământ la distanță, de regulă, sâmbăta și duminica, la sediile Centrelor ID.

Detalii în Metodologia organizării și desfășurării sesiunii de examene din iarnă, anul universitar 2004 - 2005, aprobată de Senatul Universității Spiru Haret (Textul integral în Opinia națională nr. 409 din 17 ianuarie 2005).

Facultatea de Filosofie și Jurnalism

Facultatea de Marketing și Comerț Exterior

Facultatea de Relații Internaționale și Studii Europene

Facultatea de Filosofie și Jurnalism

• 24 ianuarie 1859

UN PUNCT NODAL AL ISTORIEI NOASTRE

Prof.univ.dr. Damian HUREZEANU

Ideea natională este caierul din care s-a tors firul culturii române. Umanismul românesc are în centrul său această idee. Sub forma proprie a modului de a o gândi în termenii epocii: origine, comunitate, continuitate.

Iluminismul este, de asemenea, impregnat de această idee la care se adaugă constiința unor drepturi, cererea românilor de a li se recunoaște ca atare, stimularea sentimentului de a le gândi ca drepturi care li se cuvin, fiind inalienabile. Proiecția unor astfel de drepturi trebuia fundată pe o legitimitate, iar sursa legitimării se regăsea, firesc, în istorie, în limbă, în statornicia pe pământul locuit. La urma urmei cercurile de alt neam aflate la cârma provinciei transilvane puteau rămâne impasibile sau refractare mănunchiului de cerințe pe care comunitatea românească îndrăznea să le formuleze. Ele nu puteau însă anihila procesul interior al creșterii ideii de identitate, al convingerii în reperele care întăreau coeziunea națiunii, măcar în planul spiritului și al năzuințelor sufletești.

Romantismul a marcat o ruptură în linia de mișcare a națiunii. Nu în sensul ruperii de un trecut mort, ci una în care se recunoaște acest trecut, dar care tinde

să refacă unitatea procesului istoric la un alt nivel decât la cel care se producea anterior. Cu alte cuvinte, așa cum remarca gânditorul francez Paul Ricoeur, o unitate a istoriei este "generată tocmai prin ceea ce rupe".

Romantismul a dat ideii naționale și fenomenului național cea mai liberă expresie de afirmare, i-a propulsat dimensiunea și a lăsat spiritul să se manifeste în întreaga lui putere de creație în acest câmp. În plus, romantismul și revoluția de la 1848, fenomene indestructibil îngemănate, a pus națiunea ca fenomen în termeni de acțiune, legând destinul ei de al statului național ca formă necesară și firească de exteriorizare.

În aspra frământare a evenimentelor de la 1848 s-a plămădit un proiect nou de transformare socială, politică și națională a țării, s-a conturat profilul unei înnoiri globale. Problema era a ruperii cu vechiul regim și a intrării țării într-un nou tip de civilizație în procesul constituirii sale moderne. Aceasta în planul caracteristicilor configuratoare vieții sociale, politice și instituționale. În plus, și ca un moment devenit crucial ca valoare, necesitate și urgență se punea problema

națională în formula unității politice-statale a românilor, având scenarii diferite dintre care cel mai realist și realizabil, în etapa dată, era unirea Moldovei cu Țara Românească, Fără a se neglija ansamblul problemei naționale a românilor, fără a se renunța, ca principiu, la proiectul integral al unirii, se definea însă, în ordinea împlinirii proiectului, țelul tangibil al unirii Principatelor Dunărene.

În contextul internațional cunoscut, cristalizat într-o serie de circumstante favorabile, românii au reuşit să facă să triumfe, la 24 ianuarie 1859, cauza unirii. A fost un imens câstig al puterii de afirmare a constiinței naționale pe temeiul matricei sale etno-lingvistice reunită, de acum, într-o structură politico-instituțională statală.

Românii și-au făcut cunoscute obiectivele implicate în realizarea unirii ca act național. În cursul dezbaterilor din Adunările Ad-hoc ei au formulat și deziderate ținând de organizarea internă a societătii. Au sugerat un nou model al viitoarei alcătuiri a vieții sociale și politice, chiar dacă el încă nu era strict articulat, ci expus (cel puțin la nivelul Divanului Adhoc al Moldovei) sub forma dezbaterilor unor reforme necesare reașezării țării.

(Continuare în pag.2)

UNIDEA PRINCIPATELOR ROMÂNE

O perspectivă sociologică

Prof.univ.dr. Ilie BĂDESCU

Secolul al XIX-lea pare a-și fi croit albia centrală prin aria Europei dunărene mai mult decât prin aceea a Europei centrale. Mercantilismul nordatlantic biruise în câmpul comercial al Londrei si vechea retea mercantilă cu centrul în Mediterana italiană fusese destrămată.

Cu Brâncoveanu și Cantemir, destinul "Bizanțului după Bizanț" ca factor de echilibru la Dunărea de Jos se încheiase. Europa dunăreană intrase într-un interregn, un interval de ruptură a liniei istorice. Românii jucaseră rolul unui factor de echilibru european la Dunărea de Jos timp de aproape 300 de ani, de la căderea Constantinopolului și până la venirea fanarioților. După căderea Bizanțului sub rostogolirea otomană se crease o teribilă "gaură neagră" a istoriei, care amenința să înghită progresiv Europa. Aceasta este semnificația pericolului otoman.

Ideea bizantină nu murea însă o dată cu căderea Constantinopolului. Ea continua să funcționeze, ca mare idee istorică, în cadrul "Bizanțului după Bizant", creatie de mare anvergură europeană a voievozilor români. De la Mircea și Alexandru cel Bun până la Cantemir și Brâncoveanu, toți voievozii românilor au jucat un rol european prin politica "Bizanţului după Bizanţ". Ideea românească și ideea bizantină mergeau mână în mână, astfel că neamul recunoaște în toți acești voievozi de lungă serie europeană pe exponenții săi legitimi.

În clipa de înăltare a Rusiei lui Petru cel Mare, Europa și-a mutat punctul de reazem răsăritean în Imperiul țarilor. Astfel este introdusă o "pană" între ideea bizantină și cea românească. Fisura creată se va lărgi treptat. Ea fusese, de altminteri, prilejuită de gestul habsburgic care, lichidându-l pe Mihai, crease spațiul de afirmare a noului factor imperial răsăritean. Cu Dimitrie Cantemir și Constantin Brâncoveanu, practic "Bizanțul după Bizanț" se prăbușește definitiv, fiind lichidat ca

factor al echilibrului european. Rolul de state tampon jucat de români este pus sub cea mai serioasă primejdie care va culmina cu interregnul fanariot. Domnii fanarioți continuă să își adjudece ideea bizantină și astfel să se creadă chemați de "politica mare".

Marea idee se dovedea a fi însă o mare iluzie. Ideea bizantină fusese definitiv ruptă de cea românească și, ca atare, românii nu se mai puteau recunoaște în ea. Ei trebuiau să-și refacă organismul istoric pe cu totul alte temelii. Singura lor șansă de a redeveni un factor al echilibrului european se lega de-acum exclusiv de ideea românească. Astfel se naște conjunctura afirmării mișcării unioniste și a Partidei Naționale.

Secolul al XIX-lea reînalță nivelul istoriei în această a "treia Europă". O nouă speranță cuprinde sufletele înnecate în așteptare ale popoarelor central-europene și sudestice.

(Continuare în pag.8)

Obiective

Orientarea în universul comunicării, înțelegerea mecanismelor procesului de comunicare, familiarizarea cu principalele direcții de cercetare asupra domeniului și cu cele mai importante modele ale comunicării propuse de teoreticieni. Un alt obiectiv este inventarierea tipurilor de comunicare, cu insistență asupra celor care interesează în mod special profesia de jurnalist. Studentul este informat în legătură cu funcțiile comunicării (în legătură cu funcțiile mass-media, cu cadrul psihologic, actorii procesului de comunicare și efectele comunicării de masă).

I. Comunicarea

Universul comunicării a fost cercetat de lingviști, antropologi, psihologi și psihiatri, filosofi ai culturii, ingineri, sociologi. Din aceste perspective diferite au rezultat definiții diferite (mai mult de 120).

În Dicționarul explicativ al limbii române (DEX) comunicarea are următoarele sensuri: "a face cunoscut, a da de știre, a informa, a spune", Definiția comportă ideea de proces și de relație cognitivă.

Cuvântul comunicație, cu sensul de legătură, contact, este atestat în limba română din anul 1715. În prezent comunicația privește latura tehnică, mijloacele oferite de tehnologii, iar comunicarea se referă la procesul în sine, cu implicațiile lui psiholingvistice și sociale.

După Denis McQuail (Comunicarea, 1999), verbul a comunica se referă de obicei la acțiunea de a transmite un mesaj despre ceva, cuiva, care este receptorul.

Comunicarea are ca scop înțelegerea mesajului și un răspuns care poate fi alt mesaj sau o actiune.

Primii profesioniști interesați de problemele comunicării au fost lingvistii, iar prima lucrare fundamentală despre comunicarea lingvistică, datorată lui Ferdinand de Saussure (1857-1913) datează de la începutul secolului XX.

Una dintre primele contribuții psihologice și sociologice în studiul comunicării a fost *Psihologia mulțimilor* (1895) a lui Gustave le Bon. Pe tot parcursul secolului XX s-au dezvoltat în diferite centre cercetări tot mai diverse și aprofundate privitoare la comunicare, mai ales în legătură cu apariția și evoluția unor noi mijloace de comunicare: cinematograful, radioul, televiziunea ș.a.

Subcapitolul 1.2. din volumul *Teoria comunicării* și anexele 1 și 2 prezintă principalele direcții și etape în evoluția cercetărilor asupra comunicării. Numele autorilor cercetătorilor menționați se vor căuta în *Dicționar de comunicare* (Sultana Craia, București, 2001), în secțiunea "Personalități, școli, instituții"). Ele sunt importante și trebuie reținute pentru că fac parte din cultura comunicării. A se citi mai ales Şcoala de la Palo Alto și Şcoala de la Frankfurt.

Comunicarea a evoluat o dată cu comunitățile umane. Pe măsură ce individul și grupurile au dobândit capacități sporite și pe măsură ce nevoile sociale s-au diversificat, comunicarea a urmat mai multe

1. Etapa semnelor și a semnalelor corespunde unui stadiu de dezvoltare incipient, fiintelor preumane, cu memorie redusă, incapabile de vorbire și cu un creier neevoluat. Comunicarea se realizează prin gesturi, expresii ale feței, unele articulate, ca în cazul primatelor. Comunicarea nu depășește încă lumea animală.

- 2. Etapa vorbirii și limbajului este legată de apariția Omului de Cro Magnon, cu capacitate craniană mai mare, capabil să utilizeze surse si simboluri, să clasifice, să abstractizeze, să analizeze și să sintetizeze. La acest nivel apare limbajul articulat. Această evolutie a durat mai multe mii de ani.
- 3. *Etapa scrisului*. Evoluția gândirii și dezvoltarea societătilor umane au făcut necesare comunicările durabile sau la distantă, fixate pe un suport (piatră, lut, papirus, materiale textile). După ce unele civilizații au utilizat sisteme pictografice, altele au parvenit la scrierea fonetică, reprezentând un sunet printr-un semn. Diverse culturi au creat diverse alfabete, dintre care cele mai simple sunt cel grec și cel latin.
- 4. *Epoca tiparului*. Nevoia de eficiență în comunicarea scrisă, o dată cu alfabetizarea unui număr tot mai mare de oameni a determinat căutarea de solutii de multiplicare a unui text prin mijloace mecanice. Inventarea tiparului, în secolul al XV-lea, în Europa, a reprezentat începutul unei noi etape în comunicarea umană, făcând posibilă circulația mult mai intensă a cunoștințelor și permițând accesul la lectură al unui număr mult mai mare de
- 5. Etapa miiloacelor de comunicare în masă a început în ultima parte a secolului al XIX-lea și a continuat în secolul XX în legătură cu invențiile care au permis transmiterea la distanță a sunetului și

Evolutia comunicării de masă a produs transformări psihosociale și, în prima jumătate a secolului XX, s-a dezvoltat o nouă disciplină, sociologia comunicării, interesată de efectele acesteia asupra societății.

Accesul maselor la cinematograf, radio, televiziune și mai recent la noile media a determinat cercetarea fenomenelor legate de impactul mass-media asupra individului, grupurilor și maselor.

Orice schimb de informații în cadrul unei comunicări implică un limbaj care reprezintă un sistem de semne (sonore, grafice, simbolice, gestuale). Limba este un limbaj, adică un sistem de comunicare format din sunete articulate, specific oamenilor, prin care acestia își exprimă gândirea și sentimentele.

Urmăriți definițiile termenilor limbă și limbaj în Dicționar de *comunicare* si observatia relatiei dintre gândire. limbă si realitate în reprezentarea grafică din volumul *Teoria comunicării* (p. 21).

Limba permite împlinirea tuturor trebuințelor umane reprezentate sub forma unei piramide cu cinci niveluri de psiho-sociologul american Abraham Maslow. (Teoria comunicării, p. 23).

Comunicarea printr-o limbă sau printr-un limbaj generează un mesaj (ansamblu de informații prezentate într-o formă simbolică). Mesajele pot fi:

Dacă în cazul comunicării în cadrul unei culturi limba este un instrument eficient, în cadrul comunicării între indivizi sau grupuri aparținând unor culturi diferite limba este o barieră. Traducerea, care este o comunicare de grad secund (decodând semnificațiile dintr-o limbă și redecodându-le în alta nu este o solutie suficientă). Comunicarea interculturală presupune înțelegerea și acceptarea unor comportamente si coduri comunicationale ale altora, depășirea unor bariere psihologice, a "codurilor culturale" proprii. Societatea contemporană tinde să generalizeze comunicarea interculturală, în scopul eliminării conflictelor născute din neînțelegere și intoleranță.

Comunicarea se practică în cele mai variate medii, care au

fost reprezentate ca o suită de cercuri concentrice: - comunicarea animală ca expresie a comportamentului;

- sfera domesticului - căminul, locul în care individul, de mic copil, învață să-și transmită intențiile, nevoile, sentimentele; - spațiul pedagogic - grădinița, școala, universitatea, zone de

tranziție dinspre grupul familial către societate; spaţiul public, în care trăieşte şi activează individul format (vezi anexa 3. Spațiile comunicării publice).

6. Mecanismele și modelele comunicării reprezintă o parte esențială în teoria comunicării.

Comunicarea poate fi clasificată și din punct de vedere tipologic, urmărind câteva zone:

- comunicarea în lumea animală; comunicarea umană.

În cadrul speciei umane se manifestă diferite tipuri de comunicare:

- din punct de vedere relational;

– din punctul de vedere al mijloacelor.

Din punct de vedere relational, comunicarea umană a cunoscut următoarele forme:

- comunicarea în cadrul speciei;

- comunicarea cu transcendentul (religioasă);

- comunicarea cu alte specii.

Din perspectiva mijloacelor se disting: - comunicarea non-verbală (tactilă, gestuală, prin intermediul simbolurilor, prin situare);

 comunicarea verbală; aceasta poate fi orală sau scrisă. Comunicarea orală cunoaște diferite forme, determinate de

emitător în receptor: emițător individual – receptor individual (confesiunea, dialogul,

conversația); emițător individual - receptor colectiv (colportajul, lectura

colectivă, discursul). Comunicarea scrisă îmbracă, la rândul ei, diferite forme în funcție de actorii procesului:

- emiţător individual – receptor individual (corespondenţa);

- emitator individual - receptor colectiv (confesiunile, memoriile, jurnalele, celelalte genuri literare, genurile presei); - emițător colectiv - receptor colectiv (apelul, comunicatul,

declarația, manifestul, proclamația). Există și o comunicare de grad secund.

Aceasta este o comunicare ce are ca subiect o altă comunicare, anterioară. Asemenea forme de comunicare sunt: traducerea, rezu-

matul, recenzia, comentariul, toate interesând jurnalismul. Diferiți cercetători au imaginat teorii ale presei, valabile pentru toate formele de mass-media.

Evoluția comunicării publice scrise, a presei, a generat cercetări și a produs numeroase teorii privitoare la condiția presei în societate. O primă teorie, constituită pe fundamentul încrederii iluministe în

Funcțiile comunicării se regăsesc parțial în funcțiile sistemului mass-media, raportul lor fiind cel de la general la particular.

Ca mijloc de informare/comunicare de masă, presa îndeplineste câteva functii esentiale:

- funcția de informare (comunicare de grad I);

- functia de interpretare (comunicare de grad II): - funcția educațional-culturalizatoare (comunicare de gradul I

și II); - funcția de socializare;

- funcția de divertisment;

funcția de control-reglare.

Felul în care sunt îndeplinite aceste funcții de comunicare mediatică este ilustrat în volumul *Teoria comunicării* cu exemple din mass-media din România. Comparația între funcțiile comunicării în general și funcțiile comunicării mediatice este prezentată în anexa 13.

În legătură cu comunicarea, trebuie studiată și opinia publică atât ca sursă, cât și ca efect al comunicării.

Produsă, pe de o parte, de comunicarea mediatică, dar aflată, pe de altă parte, la originea acesteia, opinia publică a fost definită în mai multe modalități:

- "reacția indivizilor la recomandări și întrebări formulate în condițiile anchetei prin interviu";

- "opinia publică însumează opiniile cetățenilor, de care guvernanții consideră că este prudent să țină cont";

- "recunoasterea de către indivizi sau grupuri a unei probleme politice în care ei găsesc un pretext pentru comunicare și acțiune";

- "atitudinea mentală colectivă, presupusă și cunoscută prin reacțiile colective ale grupurilor interpretate ca judecăți".

Opinia publică reprezintă o sumă de mesaje formulate de colectivitate și exprimate prin intermediari: presa și liderii de opinie. Ea se manifestă prin opțiuni la urna de vot, prin răspunsuri la anchete, prin manifestații de stradă, prin atitudinea de receptare a unui mesaj

Din punctul de vedere al influenței opiniei publice asupra institutiilor sociale, se disting trei functii ale opiniei publice:

funcţia expresivă;

funcția consultativă;

funcția directivă.

Din punctul de vedere al atitudinii, forma de exprimare poate fi pozitivă sau negativă, de adeziune sau de respingere.

Opinia publică se configurează sub influența anumitor factori care sunt: informarea, tradiția, coordonatele morale. Trebuie făcută distincția între opinia publică și voința populară, care este "suma voințelor particulare într-o situație dată".

Cine sunt actorii procesului de comunicare? Ca în orice comunicare, și în acea publică există doi actori: emițătorul și receptorul.

Émițătorul este jurnalistul, a cărui imagine în reprezentarea publicului a fost diferită în diferite societăți. El este în prezent asimilat vedetelor și eroilor justițiari, bucurându-se de anumite favoruri ale publicului. Din această poziție a jurnalistului decurge o responsabilitate sporită de puterea sa de influență.

Publicul-receptor nu este omogen, deși există ceea ce se numește "public general". În cadrul acestei categorii se diferențiază "publicuri" cu interese și caracteristici psiho-sociale

Din punctul de vedere al spațiului în care se situează publicul, există un public global, la nivel planetar, un public național, un public local și unul specializat.

Din punctul de vedere al implicării în comunicare, au fost identificate două categorii:

public participativ, - public asistent.

Din punct de vedere psiho-social și al categoriei de vârstă,

publicul infantil;

publicul adolescent si tânăr;

– publicul adult – masculin și feminin, cu caracteristicile specifice;

– publicul de vârsta a treia:

minoritățile.

Fiecare categorie se caracterizează prin tendințe și nevoi distincte, prezentate în volumul Teoria comunicării.

Care este cadrul psihologic al procesului de comunicare? Modul în care publicul percepe mesajul comunicării mediatice este determinat de caracteristicile acesteia și de contextul în care se produce comunicarea. Nivelul de informare, importanța anumitor evenimente, climatul moral, tradiție, anumite susceptibilități determină receptări diferite a unor mesaje. Starea emoțională, motivațiile, interesele publicului generează un context psihologic cu rol important în înțelegerea și interpretarea mesajelor și în configurarea a ceea ce se numeste *feed-back*. În prezent, contextul comunicării mediatice este propice "aurei mediatice" atribuite persoanelor publice sau mediatizate ocazional. Publicul respectă această "aură" pe care el o proiectează și aspiră la mediatizare, ceea ce asigură o audientă puternică îndeosebi mass-media audio-vizuale. Cadrul psihologic al comunicării mediatice pune în discutie raportul dintre caracterul obiectiv și cel subiectiv al acestuia. Deși obiectivitatea este un deziderat declarat ca atare, publicul acceptă subiectivitatea anumitor lideri de opinie și jurnaliști pentru atractivitatea ei.

Facultatea de Filosofie și Jurnalism

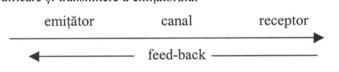
Teoria comunicării

Conf. univ. dr. Sultana CRAIA

Fiind un proces care implică o relație, comunicarea comportă anumite mecanisme, reprezentate prin modele. Considerăm model un "mecanism perceptiv și cognitiv prin

care o realitate primeste o reprezentare. De-a lungul secolului XX teoreticienii au imaginat diferite modele, pornind de la simplu la complex. Cea mai simplă reprezentare este un model linear (modelul lui Shannon şi Weaver, 1949).

canal receptor Norbert Wiener a introdus în acest model ideea de feed-back (retroacție) care se produce ca răspuns și modifică activitatea de

De la aceste modele simple s-au construit altele, care iau în calcul și referentul (obiectul despre care se vorbește – Newcomb 1953) și alte elemente: "*Cineva* percepe un anumit **eveniment** și reacționează într-o anumită situație prin anumite mijloace pentru a face disponibile, într-o formă sau alta, mesajele care privesc contextul și au anumite consecințe (Gerbner, 1956).

Fiind foarte numeroase, modelele comunicării au fost grupate în mai multe categorii: modelele pozitiviste, sistemice, constructiviste.

7. Clasificări ale comunicării au fost propuse încă din antichitate. O primă clasificare a fost realizată în antichitate de *Aristotel*, în legătură cu comunicarea publică. Aceasta are trei funcții: politică sau deliberativă; forensică sau judiciară; epideitică sau

Din punct de vedere lingvistic, Roman Jakobson a propus alte funcții: funcția expresivă; funcția conativă; funcția referențială; funcția fatică; funcția metalingvistică; funcția poetică (vezi anexa 13 din Teoria comunicării).

forța educativă a cuvântului scris sau tipărit, a apărut în secolul al

A fost o teorie liberală a presei, conform căreia presa ar fi o putere capabilă să controleze puterea politică. Pe aceeași tradiție iluministă s-a produs o dezvoltare a teoriei

liberale, numită teoria responsabilității sociale, care presupune implicarea presei în viața socială, îndeplinind funcțiile de informare, interpretare, apărare a drepturilor individului În secolul XX, în legătură cu apariția unui nou tip de regim

politic totalitar și paternalist, a fost formulată o teorie sovietică a presei, conform căreia presa este subordonată statului, care o finanțează și o controlează, servind o ideologie oficială. Ca și în cazul diferitelor modele ale comunicării, s-au propus mai multe teorii, reductibile la câteva categorii. După Mihai

Coman (Introducere în sistemul mass-media, Iași 1999), una dintre

marile teorii ale presei se defineste ca "modelul serviciului public": presa, oricât de liberă, are anumite obligații față de cetățeni și functionează ca serviciu public de informare/comunicare. Teoreticienii sunt de acord că presa și celelalte mass-media au efecte asupra indivizilor, grupurilor, instituțiilor și maselor, modelând personalitatea umană sub aspect cognitiv, afectiv si

comportamental. Între teoriile dedicate efectelor comunicării mediatice, câteva sunt notorii: • Teoria "glonțului magic" reduce comunicarea mediatică la

efectul stimul-răspuns, impactul fiind simplificat. • Un alt model, numit spirala tăcerii, creat de cercetătoarea germană Elisabeth Noelle Neuman, imaginează efectele comunicării asupra individului în timp, ele împingând individul, puțin și slab informat, spre marginea unei spirale, în funcție de

comunicarea la care are acces subjectul. • Un alt model mai simplu este acela al fluxului în doi pași, care ia în calcul rolul liderului de opinie ca mediator între massmedia și individ. Primul pas este efectul asupra liderului, al doilea

reprezentând influenta acestuia asupra celorlalti. • "Modelul agendei" este propus de o teorie care privește efectul mass-media ca forme de structurare a activității sociale propuse indivizilor în mod prioritar și acceptate de aceștia.

24 ianuarie 1859 UN PUNCT NODAL AL ISTORIEI NOASTRE

(Continuare din pag. 1)

Înmănuncheate, punctele de reformă ar fi deschis numeroase elemente de transformare a societății. Probabil că cel mai semnificativ aspect (în afara cerintei grupării țăranilor clăcași de emancipare) a fost menținerea în programul unionist, prin stăruința deputaților liberali, a întocmirii viitoarei Adunări eligibile "pe o bază electorală îndestul de largă încât să reprezinte interesele generale ale populației române".

Mersul evenimentelor și circumstanțele unirii nu au îngăduit întrunirea unei Adunări Naționale cu o asemenea reprezentare. Nici prevederile Convenției de la Paris din august 1858, nici înalta aristocrație autohtonă nu au agreat o reprezentare electorală cât de cât permisivă.

S-a înfăptuit Unirea, s-a salvat unitatea statului prin înscăunarea lui Alexandru Ioan Cuza pe ambele tronuri princiare – o figură simbol a statului nevoit să funcționeze timp de doi ani cu structuri administrativ-juridice separate.

Marea nepotrivire și asimetrie care a marcat însă disfuncționalitatea vieții socialpolitice a noului stat și într-un fel a întregii civilizații române moderne s-a produs între tendința resimțită a nevoii de înnoire și de modernizare a societății și obstacolul pe care l-a constituit îngusta structură parlamentară, elitismul pronunțat al acesteia.

Ca mecanism de funcționare, Adunarea Națională din anii domniei lui Cuza (până la plebiscitul din mai 1864) era una modernă, conformă cu normele procedurale ale unei vieti constitutionale moderne. În ce privește însă compoziția Adunării, reprezentarea structurilor sociale si a intereselor acestora, Adunarea Națională era organul de promovare a unor foarte înguste interese de clasă. În 1859, Adunările elective din Țara Românească și Moldova au fost alese de doar circa 3800 de alegători! Altfel spus, doar 1 la 1000 dintre locuitori participau la trimiterea deputaților în Adunarea electivă!

Nu este cazul să disecăm mecanismul electoral al vremii, dar un lucru este evident: tocmai problema pe care momentul istoric

o selectase în prim-plan după înfăptuirea unirii – este vorba de reforma agrară – a întâmpinat în Adunare o opoziție tenace, majorități sigure care, indiferent de soluții, căutau să păstreze în mâna stăpânilor de pământ suprafețe cât mai întinse.

Este o epocă dominată de spiritul înnoirii, o conștiință activă și vie a faptului că "principiul de vitalitate" al statului nou creat atârnă de promovarea unor direcții de progres și civilizație și, în același timp, zidirea unui baraj de către forțele moșierești conservatoare în jurul marii proprietăți agrare care va sta la baza faimosului sistem de învoieli agricole după reforma din1864.

În aceste condiții au acționat partizanii transformării moderne a României. Ceea ce s-a născut după Unirea din 1859 ca proiect de modernizare și de organizare a țării nu a fost atât de amplu ca proiectul gândit la 1848, dar transformările petrecute, privite în totalitatea lor, au semnificat trecerea țării, a societății românești și a statului unificat în faza civilizației moderne a istoriei noastre. În aceasta constă cealaltă față a anului 1859: prima relevă semnificațiile naționale, iar cea de-a doua, un rapid proces de zidire a temeliilor civilizației moderne. Domnia lui Alexandru Ioan Cuza numără şapte ani - ianuarie 1859-februarie 1866. Dintre aceștia doar doi au fost mai cu seamă ani de efervescentă reformatoare: 1864-1865. Sigur, întreaga durată a domniei poartă însemnele unor realizări, ale unor înfăptuiri nationale – ca de pildă recunoașterea diplomatică internațională a deplinei uniri, unificarea organismelor politice-administrative a celor două entități

 Moldova şi Ţara Românească, alcătuirea nucleului comun de oaste, armonizarea activității funcțiilor politice și juridicoadministrative ale celor două componente ale statului – clădit, practic, în jurul figurii sale conducătoare – domnitorul ales în ianuarie 1859. Apoi, constituirea Comisiei Centrale de la Focșani cu funcție unificatoare politică instituțională și cu un rol șters în opera reformatoare de fond a societății, dar mai ales schimbarea atmosferei la nivelul organismelor ministeriale unde apăruseră oameni noi, mulți foști participanți ai revoluției de la 1848 – toate aceste fenomene erau semnele unor stări noi. Domnitorul însuși era un "om nou", căruia Mihail Kogălniceanu îi adresa încă la începutul alegerii pe tronul Moldovei, la 5 ianuarie 1859, cuvintele premonitorii: "Alegându-te pe tine domn în țara noastră noi am voit să arătăm lumii ce toată lumea dorește: la legi nouă, om nou ... Fii dar omul epocii".

Al. Ioan Cuza a avut constiința noilor provocări aflate în fața societății românești; a înțeles bine cerințele înnoirii ei. Într-un mesaj adresat deputaților la 6 decembrie 1859, domnitorul trasa un inspirat proiect de sarcini și de lucrări aflate în fața țării, echivalent cu înfăptuirea unui nou program modernizator: "Avem tot de creat: avem a întemeia creditul nostru public, a deschide drumuri, a face poduri, a împodobi și sănătăți orașele, a lărgi porturile, a înflori comerțul, a încuraja industria, a întări armata și săpa canale, a întinde linii de drum de fier pe suprafața pământului nostru pentru a înlesni comunicările și,

într-un cuvânt, a dezvolta toate stabilimentele publice". Iată o viziune înnoitoare; gândul înfăptuirii unei alte țări, un proiect al modernizării. Era o aspirație și o evocare a redutabilelor probleme care se aflau în fața țării. Sigur, liniile proiectului său împleteau

năzuința cu tangibilul probabil. Prea puțin

avea să se înfăptuiască din ceea ce ținea

de năzuință. Dar în acei doi ani "plini" de inițiative și de înfăptuiri, Alexandru Ioan Cuza s-a angajat, alături de sfetnicul său, Mihail Kogălniceanu, într-o cursă a unor reforme care au semnificația unei linii de demarcație dintre vechiul regim și structura unei

societăți moderne. S-a făcut o temerară încercare de a se generaliza învățământul primar. A fost, poate, cea mai radicală inițiativă, dar și cea mai puţin transpusă în realitate. Nu doar în vremea lui Cuza, ci și în opt decenii de la enunțarea măsurii. A rămas o idee frumoasă

și o aspirație mereu actuală. La 1864 România dispunea de două universități, de o rețea – este drept subțire – de școli secundare.

Țara a fost dotată cu unele structuri institutionale moderne în sfera schimburilor comerciale, a măsurării valorilor și bunurilor. S-a dezbătut problema formării sistemului monetar national si a celui bancar.

S-au adăugat instituții noi în structura organismelor justiției și s-au adoptat Codul civil și Codul penal laolaltă cu codurile procedurale aferente, dând astfel sistemului judiciar forme și principii moderne de functionare.

Cheia de boltă a reformelor sub Alexandru Ioan Cuza a fost reforma agrară din 1864. Ea a deschis calea unui nou ciclu al vieții agrare în România. Reforma poate fi considerată un eșec numai în măsura în care nu a fost înfăptuită pe o scară mai largă. Dar reforma a pus capăt regimului agrar feudal, a deblocat condiția precapitalistă a societății românești, a dat țăranilor statutul de cetățeni liberi, a fost pilonul trecerii României în faza

Unirea și "epoca" lui Cuza au fost un punct nodal deopotrivă în viața națională a poporului român, ca și în cristalizarea procesului de modernizare a României. Epoca de după opera de reforme din

constituirii societății moderne.

vremea lui Cuza a marcat dezvoltarea multor fenomene noi, dar n-a fost structuratoare în sensul reprofilării tipului civilizației moderne sau spectaculoase în ordinea "arderii etapelor". N-a fost o etapă de reforme organice.

Anii 1866-1918 au închis un chenar, remarcabil prefigurat de celebrul document junimist "Era nouă" (1881). Un chenar în interiorul căruia s-au dezvoltat multe fenomene, multe acumulări, dar s-au păstrat stâlpii de rezistență ai chenarului. Tocmai aceștia trebuiau înnoiți.

După încercările anilor 1913-1914, înnoirea efectivă va avea loc abia în anii 1918-1921, structurând un nou punct nodal al istoriei noastre în care noua și deplina unire natională va face de asemenea corp comun cu o vastă operă de transformări sociale și politice.

Facultatea de

Limba și Literatura Română

Limba română

contemporană

Prof. univ. dr. Ion TOMA

I. FONETICĂ – FONOLOGIE

Fonetica studiază producerea, transmiterea și receptarea sunetelor, din care se articulează, din aproape în aproape, toate celelalte unități ale limbii.

Fonologia studiază sunetele limbii din punct de vedere functional.

Termenul **fonetică** are un rol înglobator, denumind frecvent ambele tipuri de abordare.

Ortoepia și ortografia stabilesc corectitudinea pronunțării, respectiv a scrierii unităților limbii, prin norme literare bazate pe principii ce asigură funcționarea unitară și performantă a comunicării verbale orale și scrise.

Sunetul este un fenomen fizic: vibrația regulată a aerului antrenat de vibrația coardelor vocale. Pentru producerea lui, acționează un întreg aparat sonor, compus, în principal, din organe respiratorii care au primit și funcții fonatorii-articulatorii.

Fonemul este unitatea funcțională minimă a limbii, care servește la formarea și deosebirea între ele a cuvintelor, prin calitatea de a fi co-mutabilă (de a determina, prin substituire, schimbări în planul semnificației) și contrastivă (de a se opune una alteia, sub formă sistematică).

Producerea și receptarea sunetelor limbii se realizează de către aparatul fono-articulator, respectiv de către aparatul auditiv.

Acustic, sunetul este prezentat, simplu, ca o undă sonoră cu aspect regulat. El se deosebeşte de zgomot tocmai prin caracterul său predominant muzical.

În funcție de caracterul undei sonore, obținute ca urmare a împiedicării sau neîmpiedicării ei în tronsonul parcurs prin cavitatea bucală, se obțin vocale sau consoane.

Vocalele sunt unde sonore regulate, muzicale, rezultate din trecerea nestânjenită, continuă, a curentului de aer fonator prin cavitatea bucală.

În funcție de apertură (gradul de deschidere a maxilarului) și de apropierea limbii fată de bază, se obtin vocale: **deschise** (a). semideschise (e, \check{a}, o) sau închise (i, \hat{i}, u) .

În funcție de **localizare** (locul unde se creează spațiul optim de rezonanță) rezultă vocale: anterioare (e, i), mediale sau centrale $(a, \check{a}, \hat{\imath})$ și posterioare (o, u).

În funcție de labializare (participarea sau neparticiparea buzelor), avem vocale: labiale sau rotunjite (o, u) și nelabiale sau **nerotunjite** (a, e, i, \check{a} , \hat{i}).

Consoanele sunt unde sonore care își pierd caracterul regulat, muzical, din cauza interpunerii în calea lor a unor obstacole care închid (momentan) sau îngustează mult canalul fonator bucal.

În funcție de localizare (locul unde se realizează obstacolul momentan sau îngustarea canalului), se obțin consoane: bilabiale (b, p, m), articulate cu buzele; **labiodentale** (f, v), articulate cu buza inferioară și dintii superiori; dentale (d, t, z, s, t, n, l, r), prepalatale (ž, š, č), articulate prin lipirea sau apropierea vârfului limbii de palatul anterior; **palatale** (g', k'), articulate prin lipirea spatelui limbii de palatul mediu; velare (g, k), articulate prin lipirea spatelui limbii de vălul palatului; laringale (h), articulate prin îngustarea canalului fonator constituit de glotă (care este situată în laringe).

În funcție de **modul de articulare**, rezultă consoane: **oclusive** sau **explozive** (*b*, *p*, *m*, *d*, *t*, *n*, *g* ', *k* ', *g*, *k*), articulate prin închiderea completă a canalului și deschiderea sa bruscă, sub formă explozivă; **fricative** sau **constrictive** (*f*, *v*, *s*, *z*, *ž*, *š*, *h*), articulate prin îngustarea accentuată a canalului fonator, astfel că aerul în trecere se freacă zgomotos de pereții acestuia; **semioclusive** sau africate (t, č, §), rostite combinat – se interpune obstacolul, dar nu se așteaptă formarea unei presiuni care să genereze explozia, ci se eliberează imediat aerul, ca în cazul fricativelor.

În funcție de **sonoritate** (participarea sau neparticiparea coardelor vocale), rezultă consoane: **sonante** (*l, m, n, r*), la a căror producere participă coardele vocale, iar gradul de alterare a undei sonore muzicale este minim; **nesonante sonore** (b, v, d, z, ž, g', ğ, g), rostite cu participarea coardelor vocale și în condiții de alterare maximă a undei sonore inițial muzicale; **nesonante surde** $(p, f, t, s, t, s, \check{c}, k', k, h)$, rostite fără participarea coardelor vocale și cu alterarea maximă a undei sonore.

Caracterizarea unităților funcționale

Sistemul fonologic este ansamblul unităților fonologice și relațiile pe care acestea le contractează între ele.

Unitățile segmentale sunt unitățile care contractează numai relații homosintagmatice.

Vocalele se detașează ca o subcategorie segmentală prin faptul că pot fi purtătoare de accent. Din punctul acesta de vedere, ele constituie centrul (sau nucleul) silabei.

Sistemul vocalelor limbii române cuprinde 7 unități: *a, ă, î,* e, i, o, u.

Fonologia reține ca relevante în distingerea acestor unități apertura, localizarea și labializarea. Ele se numesc trăsături distinctive.

Semivocalele, articulate și percepute acustic foarte aproape de vocalele omoloage, se diferentiază functional de acestea prin faptul că nu pot primi accent și, în consecință, nu pot îndeplini rolul de centru silabic.

Sistemul semivocalelor cuprinde 4 unități: ĕ, ŏ, ĭ (notat și j) și \check{u} (notat şi w).

Consoanele reprezintă o categorie fonologică distinctă față de vocale, cu care nu comută niciodată pentru că nu pot avea rol de centru de silabă.

Sistemul consonantic al limbii române cuprinde 22 de unități: b, k, k', č, d, f, g, g', ğ, h, ž, l, m, n, p, r, s, ş, t, ţ, v, z. Trăsăturile lor distinctive sunt, de fapt, caracteristicile articulatorii prezentate anterior (modul de articulare, localizarea si sonoritatea).

Sistemul alternanțelor fonetice din limba română este deosebit de bogat și divers, constituind una dintre particularitătile care o individualizează între celelalte limbi romanice. Alternanțele au rol de marcă distinctivă morfologică. Sunt vocalice si consonantice, în funcție de categoria de sunete implicate. Ele pot să aibă doi termeni, ca în poartă-porți, sau trei termeni, ca în fată-fete-fătuță.

Unitățile suprasegmentale sunt unități care pot contracta relatii de dependentă heterosintagmatică (între segmente, deci între silabe). Ele sunt de două categorii: intensive (accentul) și extensive (intonația).

Toate aceste noțiuni se definesc în funcție de silabă, care este cea mai mică unitate structurală a limbii (structurală, în sensul că poate fi divizată în unități mai mici succesive), fiind unitate constitutivă a cuvântului. Fonetic, silaba este caracterizată ca fiind segmentul sonor rostit cu un singur efort respirator. Fonologic, e definită ca cea mai mică tranșă sonoră ce poate purta accent.

Unitățile suprasegmentale intensive (accentele) sunt unitățile ce pot caracteriza intensiv o silabă, în sensul că aceasta poate fi pronunțată cu intensitate mai mare decât celelalte silabe din cuvânt, fiind pusă astfel în evidență.

În limba română, accentul este liber (nu e legat de o anumită poziție în cuvânt a silabei) și poate fi mobil (își schimbă locul pe parcursul flexiunii). Astfel, accentul poate fi pus pe ultima silabă a cuvântului (fiind numit **oxiton**): covór, cafeá; pe penultima (paroxiton), cazul cel mai frecvent: cárte, mérge; pe antepenultima (proparoxiton): mármură, constituie; pe a patra de la final: véveriță, pe a cincea: nóuăsprezece.

Este mobil într-o mare parte din flexiunea verbală (merg-mérgem-mergeám-merséseră) și din tabloul derivativ substantival și adjectival (cásă-căsúță, copil-copilándru, frumós-frumușél), precum și, mai rar, în flexiunea nominală (sóră-suróri, rádio-radióuri).

Unitătile suprasegmentale extensive (intonatia) sunt unitătile care pot caracteriza extensiv (mai multe silabe) sintagmele fonologice, în sensul pronuntării lor pe un ton deosebit de cel cu care sunt pronunțate celelalte silabe. Intonația marchează părți din cuvinte, cuvinte sau chiar grupuri de cuvinte, realizând contururi intonaționale mai mult sau mai puțin extinse ale enunțului

Foarte importantă este partea finală a acestuia, numită contur terminal.

În limba română literară standard sunt percepute trei tonuri (registre melodice): inițial (sau neutru), de tensiune (mai înalt) și de destindere (cel mai jos). Succesiunea acestor tonuri în secventele non-finale și finale ale unui enunț poate determina patru tipuri fundamentale de contururi intonaționale: 1) uniform (sau neutral); 2) ascendent; 3) descendent; 4) combinat (ascendent-descendent).

Segmentul vocalic

es-te, in-tră, în-că, or-gă, us-cat).

(prin dispariția uneia din vocale).

(ia din iarnă).

postvocalic.

si îmbinări.

fenomenul denumit în fonetică hiat.

Segmentul vocalic poate fi simplu și complex.

ambele capete (a-er, e-ră, i-de-e, a-ră), sau segmentul con

Segmentul vocalic simplu caracterizează silabele care au ca

nucleu o singură vocală. Segmentul vocalic simplu poate constitui

singur silaba, și atunci spunem că avem o silabă deschisă la

precedă și urmează după segmentul vocalic, constituind împreună

o silabă închisă (fac, trec, vin, păr, când, sol, cum); segmentul

consonantic precede sau urmează segmentul vocalic, constituind

silabe închise (deschise) la un capăt (ca, de, și, că, tâ-rî, ar-tă,

deschise de silabă cu segment vocalic simplu, se formează

fost înlocuit în multe situatii fie cu diftong, fie cu vocală simplă

ca nucleu silabic o vocală precedată, urmată sau și precedată și

urmată de semivocală (în secvența care precede vocala pot să

apară și două semivocale). Segmentele vocalice complexe sunt

ceea ce în fonetică poartă numele de diftongi, respectiv triftongi.

În limba română, acestia sunt numeroși și apar frecvent în lanțul

sonor al cuvintelor. Au rol distinctiv morfologic și se regăsesc în

vocală și o semivocală, fiind de două feluri, în funcție de poziția

semivocalei față de vocală: **descendenți** (ai din tai) și **ascendenți**

vocală și două semivocale. În funcție de poziția semivocalelor

față de vocală, sunt de două feluri: ascendenți (sau progresivi),

când ambele semivocale preced vocala (exemplu: ioa din

aripioară), și centrați, când o semivocală precede vocala și alta

singură consoană) sau complex (constituit din minimum două

consoane). În funcție de poziția față de vocală, poate fi **prevocalic**

Segmentul consonantic poate fi simplu (constituit dintr-o

Ortografia și ortoepia se ocupă de studierea scrierii, respectiv

a pronunțării limbii, și de stabilirea, pe această bază, a conduitei

considerate corecte în grafia, respectiv rostirea diferitelor ei unități

urmează după vocală (exemplu: oai din lupoaică).

Diftongii sunt segmente vocalice complexe, formate dintr-o

Triftongii sunt segmente vocalice complexe formate dintr-o

multe dintre normele ortografice și ortoepice.

Când sunt alături două silabe deschise sau două capete

Hiatul este greu tolerat în rostirea românească, de aceea a

Segmentul vocalic complex caracterizează silabele care au

Ultima reformă ortografică, valabilă, cu unele modificări de amănunt (în 1965 și 1993), și astăzi, a fost adoptată în anul 1993 (reformele anterioare fiind făcute în 1881, 1904 și 1932).

Corespondenta sunet/fonem-literă este esentială pentru înțelegerea sistemului de reguli care constituie ortografia și ortoepia limbii române.

Scrierea noastră este o scriere alfabetică, ce folosește semne pentru redarea fiecărui **sunet-tip** (pe care îl vom numi în continuare sunet) în parte. Aceste semne sunt, în primul rând, literele, din care fac parte, acolo unde este cazul, pentru a arăta că aceeași literă are mai multe valori fonetice, și semnele diacritice: accentul circumflex (la \hat{a} și \hat{i}), sedila (la \hat{s} și \hat{t}) și semnul scurtimii (la \check{a}).

Inventarul literelor într-o anumită ordine, stabilită prin tradiție, se numește alfabet (de unde numele de scriere alfabetică). Scrierea utilizează, cu rol ortografic, și semnele ortografice (apostroful, cratima, punctul, bara, linia de pauză).

Alfabetul actual al limbii române are 31 de litere: a (pronunțat, ca și celelalte vocale, cum se scrie), ă, â, î, b (pronunțat, când e singur, be), c (ce), d (de), e, f (fe), g (ghe), h (ha), i, j (je), k (ca), l (le), m (me), n (ne), o, p (pe), q (chiu), r (re), s (se), s (se), t (te), t (te), u, v (ve), w (dublu ve), x (ics), y (i grec), z (ze). El este alcătuit numai din litere simple. Succesiunea imediată a unora din aceste litere formează așa-numitele litere compuse, care nu figurează însă în alfabet: ch, gh (înainte de e, i plenisone); chi, ghi, che, ghe (când i și e nu formează silabe); ci, gi, ce, ge (când i, e nu sunt plenisone, grupul reprezintă un singur sunet, când sunt vocale reprezintă două sunete, primul având însă valoare diferită față de alte contexte). Limba română mai folosește, pentru scrierea unor neologisme recente sau a unor nume proprii, litere străine: ä, ö, ü, ć (Händel, Köln, München, Barić).

Cele 31 de litere notează 33 de sunete, câte are limba română, ceea ce arată că între litere și sunete nu e o corespondentă perfectă.

Din punctul acesta de vedere, literele se grupează în trei clase: 1. litere (în număr de 19) care corespund câte unui singur fonem: a, ă, â, b, d, f, î, j, l, m, n, p, r, s, ş, t, ţ, v, z;

2. litere (12) care au mai multe valori: *c, e, g, h, i, k, q, o, u, w, x, y;* 3. litere diferite care notează același sunet: c, k, q notează pe [k]; \hat{a} , \hat{i} notează pe [î]; o, w și u notează pe [u]; x și cs notează pe [cs] (fix, dar cocs) și altele.

Principiile ortografiei românești reprezintă temeiul doctrinar

Principiul fonologic (fonetic) este definitoriu pentru sistemul

ortografic al limbii române. Potrivit acestui principiu, scrierea

reproduce pronunțarea, ceea ce pune în corelație directă ortografia

si ortoepia. Câteva exemple: scrierea prefixelor *des-. răs-* sub

forma dez-, răz-; înainte de vocale și consoane sonore (dezavantaj,

dezmoșteni, dezgoli, răzbate); scrierea lui n ca m înainte de b sau

anumite cazuri abaterea de la principiul fonetic și scrierea unor

cuvinte conform cu tradiția istorică (român, sunt, subțire, snop)

sau cu forma din limba de proveniență (bleu, week-end, dancing,

cuvintelor (radical, sufix, desinență) și de flexiunea lor. De

exemplu: se scrie agreez, creez, pentru că agre-, cre- constituie

radicalul, iar -ez reprezintă sufixul specific pentru timpul prezent

al unor verbe de conjugarea I; în interiorul cuvintelor se scrie ea

sau ia în funcție de cum alternează cu e sau cu ie: seacă-seci,

treacă-treci, viclean-vicleni, piață-piețe, piară-pieri, biată-biete.

sensul lor lexical și după valoarea lor gramaticală: *odată*, dar *o*

dată, demult-de mult, dinafară-din afară, devreme-de vreme etc.

unor litere în funcție de poziția și de vecinătatea lor în cadrul

silabei. De exemplu, c are valorile k, k', \check{c} , în funcție de literele

se poate scrie diferit în funcție de accepția care i se dă: cu inițiala

mică, dacă este folosit cu întelesul obisnuit, de termen comun

(occident, est, reformă), și cu inițiala majusculă, dacă are o

semnificație simbolică, de nume propriu (Occidentul, Estul,

(imperative sau orientative) impuse, prin hotărâri academice.

scrierii și pronunțării, în vederea asigurării unei exprimări

cultivate, unitare, stabile și funcționale. Ele stabilesc ce forme

Normele ortografice și normele ortoepice sunt restricții

Principiul sintactic impune delimitarea cuvintelor după

Principiul silabic actionează pentru diferențierea valorilor

Principiul simbolic, în conformitate cu care același cuvânt

Principiul etimologic (sau tradițional-istoric) impune în

Principiul morfologic ține seama de structura morfematică a

al sistemului ortografic al limbii române.

diesel, design, foehn, intermezzo etc.).

p (îmblăni, bomboane).

care urmează.

Reforma).

funcționa ca reguli concrete.

Variantele de pronunțare se pot constitui în **opoziții ortoepice** literar-neliterar/hiperliterar (pâine-pâne, maiou-maieu, piuneză-pioneză, mărfar-marfar etc.) sau în perechi/grupuri de forme literare ierarhizate, în sensul că prima este preferată ca recomandată, celelalte fiind numai acceptate: anghină-angină, bergamot-pergamut, cafeină-cofeină, carafă-garafă, chiorăighiorăi, cârnat-cârnaț, corvadă-corvoadă, despera-dispera,

viş-sandvici, văita-văieta, zbârli-zburli. Prezentăm, pentru exemplificare, în continuare, câteva dintre normele ortografice și ortoepice cele mai importante ale limbii

flăcăiandru-flăcăuandru, procopsi-pricopsi, proră-provă, sand-

1. După s, j în rădăcina cuvintelor se scrie și se pronunță a(nu ea), e (nu ă), i (nu \hat{a}/\hat{i}):

a) a în alternanță cu e: şa-şei, şapcă-şepci, şase-şesime, jafjefui, jale-jeli, așeza-așază, deșela-deșală, înșela-înșală, ședeaşade. Fac excepție unele cuvinte ca derivatele lui jar (jăratic, jărăgui, jărui), șagă (șăgalnic), șal (șăluț), șanț (șănțuleț), șatră (sătrar);

b) a și e fără să fie în alternanță: așa, mârșav, șarjă, stejar, mişel, muşețel, set, jecmăni, jertfi, scrijeli, vijelie;

c) i: leşin, şină, şir, jigărit, jindui, mojic, prăjină, rogojină. 2. Se scrie și se pronunță *a* (nu *ea*) după *ş, j:*

a) când e vorba de articolul feminin la nominativ-acuzativ singular: păpuşa, găinuşa, uşa, mătuşa, grija, plaja, vraja;

b) când este sufix al infinitivului si în formele de trecut ale verbelor de conjugarea I: bandaja, bandajam, bandajaşi, bandajasem, bandajat, înfățișa, înfățișam, înfățișai, înfățișasem, înfățișat (ca lucra, lucram etc.).

3. Se scrie și se pronunță \check{a} (nu e) după ς , j:

a) când este desinență a nominativ-acuzativului feminin singular: păpuşă, mătuşă, uşă, grijă, plajă, vrajă;

b) când este sufix al verbelor de conjugarea I la indicativ prezent, persoana I pl. sau a III-a sg. și pl. (când nu se conjugă cu sufixul -ez) și la perfect simplu, persoana a III-a sg.: îngrășăm, îngrașă, îngrășă, atașăm, atașă, bandajăm, bandajă (ca adunăm, adună etc., respectiv lucrăm, lucră etc.).

4. Se scrie și se pronunță *a-e* (nu *a-ie*):

a) în cuvinte noi, ca: aer, faeton, maestru;

b) în elementul de compunere aero- (aerodinamic, aeroport); c) la întâlnirea dintre formanții unor cuvinte compuse sau derivate, ca: contra-expertiză, supraestima, ultraelegant,

5. Se scrie și se pronunță ea (nu a):

a) în sufixe verbale după ş, j, s, z, ţ: afişează, aranjează (ca în lucrează), greșea, greșească, cojea, găsea, găsească, trezea, trezească, pățea, pățească (ca în citea, vechea, urechea);

b) în sufixele: -eală, -ean, -eață, -ească: greșeală, prăjeală, maramureșean, clujean, roșeață, vitejească (ca în acreală, muntean, verdeață, românească).

6. Se scrie și se pronunță *ia* (nu *ea*):

a) la inițiala de cuvânt: iarnă, iasă, iască;

b) la inițiala de silabă, în general: băiat, femeia, întemeiază, îndoială, vasluian, joia, aceluia, unuia, faianță;

c) după labiale și după k', g', dacă alternează cu ie: piatră(pietre), biată, fiare, viață, amiază, cheamă, gheață;

d) după consoane, fără alternanță cu ie, în abia, coniac, diavol, maghiar, chiar.

7. Se scrie cs (nu x):

tro-no-mi-e, am-plu;

a) după etimon, în: cocs, comics, fucsină, rucsac, sconcs,

b) după tradiție, în: catadicsi, îmbâcsi, micsandră, ticsi.

8. Se scrie și se pronunță -h în: halva, hegemonie, heleșteu, hernie. hieroglifă, himeră (dar: arțag, elicopter, igienă, ilar, umor, eteroclit și heteroclit, eterodox și heterodox, emistih).

9. Se scrie și se pronunță r în: apropria, expropria, frustra, fereastră, proprietar, oprobriu, propriu, împroprietări (dar repercusiune).

10. Succesiuni de litere interzise în ortografia românească (chiar dacă acestea ar transcrie pronuntarea secventelor respective): ua la început de cuvânt (se scrie oală, oaie, oameni, oase, deși se pronunță uală etc.), iă (se scrie studiem, studie, nu studiăm, studiă), iea (se scrie studiază, viață, nu vieață), iia (se scrie sfială, nu sfiială).

11. Despărțirea cuvintelor în silabe urmează pronunțarea literară, cu unele amendamente de natură morfologică. Se realizează la sfârșitul rândului sau pentru scopuri expresive ("Plea-că!", "Fru-mos!"). Orice segment rezultat din despărțirea în silabe trebuie să conțină cel puțin o vocală plenisonă:

a) vocalele în hiat se despart în silabe diferite: a-er. po-em: b) diftongii și triftongii se grupează în aceeași silabă: fai-mă,

c) semivocala între două vocale trece la silaba care urmează: oa-ie, po-ia-nă;

d) o consoană intervocalică trece la silaba care urmează: ară, sea-mă, vi-nă;

e) două consoane intervocalice trec, prima la silaba anterioară, cealaltă la silaba care urmează: ar-mă, plim-bă;

f) grupurile formate dintr-una din consoanele b, c, d, f, g, h, p, t, v și r sau l trec integral la silaba următoare: a-cru, ti-gru, ta-blă; g) când sunt trei sau mai multe consoane alăturate, prima trece la silaba anterioară, iar celelalte trec la silaba care urmează: as-

h) în grupurile de consoane lpt, mpt, ncş, nct, ncţ, ncv, rct, rtf, stm, ndv, primele două trec la silaba anterioară, iar cealaltă trece la silaba care urmează: *sculp-tu-ră*, *somp-tu-os*, *sfinc-sii*, *in-stinc*tiv, func-ți-e, de-linc-vent, arc-tic, jert-fă, ast-mă, sand-viș;

i) în unele neologisme, tăietura grupului de patru sau cinci consoane se face după consoana a doua: ang-strom, tung-sten etc. j) cuvintele compuse și cuvintele derivate se despart

ținându-se seama de elementele lor de compunere: drept-unghi, bi-o-sfe-ră, ne-sta-bil, sub-li-ni-a, de-scri-e, sa-vant-lâc; k) cuvintele conjuncte care formează silaba comună nu se

sunt corecte, respingând alte variante existente în uz. Normele concretizează, la nivelul unor serii mai extinse sau mai restrânse despart la capăt de rând, dacă între cratime nu există minimum o de fapte, principiile ortografiei, care, fiind prea generale, nu pot vocală. Despărțirile *l-a, i-a, să-mi, în-tr-o* etc. sunt greșite.

Zile de examene la Facultatea de Filosofie și Jurnalism

1. Istoria economică nu înseamnă memorare, ci corelare a datelor, faptelor, fenomenelor și proceselor

Întrebare: Care a fost cauza determinantă pentru creșterea suprafețelor cultivate cu cereale în perioada 1840-1870 de la 1 mil. ha la 2,4 mil ha în cele două Principate (Moldova și Tara Românească)?

Răspuns: Interesul sporit al boierilor de a produce tot mai multe cereale pentru export.

Se pare că acesta este răspunsul. O altă întrebare se naște însă: "Ce anume a stimulat interesul boierilor pentru export? De ce nu se realiza aceasta și înainte?" Ce anume poate stimula interesul exportatorului sau al producătorului pentru o

anumită marfă? Firește că, în calitate de ofertant, creșterea prețului este determinantă. Așadar, ultima cauză nu este "interesul boierilor", ci creșterea prețului. Din punct de vedere economic, aceasta este esența procesului.

De aici, însă, analiza se adâncește, deoarece trebuie să aducem în discuție alte cauze și alte condiții. După cum se va vedea, istoria nu înseamnă nici pe departe simplă memorare, ci analiză a corelațiilor dintre evenimente, date etc. ca fenomene istorice și schimbările lor în timp ca procese istorice.

Vom detalia în continuare cauzele și condițiile (factorii) care au dus la creșterea prețurilor cerealelor pe piața externă.

Economia politică ne învață că una dintre cauzele creșterii prețului unui produs poate fi cresterea relativă a cererii pentru acel produs în condițiile:

- menținerii ofertei la același nivel sau
- creșterii mai lente a ofertei decât a cererii pentru acel produs sau
- creșterii mai rapide a cererii decât a ofertei sau
- scăderii mai accentuate a ofertei decât a cererii sau

scăderii mai lente a cererii decât a ofertei.

În cazul nostru, ce anume a determinat creșterea cererii de cereale pe piața externă? (În cele ce urmează putem vorbi mai degrabă de condiții istorice decât de

Condiții externe: a. Creșterea dependenței statelor industriale de oferta externă de produse agricole. În urma declanșării revoluției industriale la sfârșitul secolului al XVIII-lea și a accentuării specializării statelor occidentale (îndeosebi în cazul Angliei) în domeniul producției **industriale**, oferta internă de cereale nu mai satisface cererea, consumul devenind dependent de piețele externe.

b. Liberalizarea comerțului cu grâne în Marea Britanie: până în deceniul 5 al secolului al XIX-lea agricultura britanică fusese protejată prin celebrele Corn laws. Protecția vamală odată înlăturată, piața britanică avea să fie invadată de produse ale zonelor agrare, cu prețuri inferioare. (În deceniul 6, 1 hl. de grâu la Liverpool costa cca. 15 franci aur, în vreme ce la Brăila aceeași cantitate era vândută cu 7,5 franci aur.)

Condiții interne: a. Regimul comerțului exterior: până în anul 1829 producătorii și comercianții din cele două Principate nu aveau voie să comercializeze în mod liber produsele românești la extern. Prin pacea de la Adrianopol (1829) este înlăturat monopolul otoman asupra comerțului exterior românesc.

b. *Definirea drepturilor de proprietate* de tip capitalist: până în anii 1831-1832 dreptul de dispozitie al boierilor asupra terenurilor agricole era confuz si inefectiv. Prin Regulamentele Organice boierii devin proprietari asupra unei treimi din întinderea moșiei, având drept de dispoziție atât din punct de vedere juridic, cât și din punctul de vedere al destinației terenului agricol respectiv. În aceste condiții ei se orientează spre culturile de cereale.

c. Reorientarea forței de muncă dinspre ocupația tradițională (creșterea animalelor) spre culturile de cereale: pentru aceasta era nevoie de constrângere (țăranul, la rândul lui, nu era proprietar; asupra restului de două treimi din "hotarul moșiei" nu avea drept de dispoziție, ci doar drept de folosință și de uzufruct). Aceleași Regulamente Organice introduc obligația țăranului de a presta boierului 12 zile de clacă anual în folosul acestuia. Pentru a "stimula" interesul țăranului pentru muncă se introduce și norma zilnică de muncă, **nart**. Nartul era atât de mare, încât țăranii erau nevoiţi să lucreze între 30 şi 50 de zile pe an pentru marele proprietar.

Cauzele și condițiile prezentate sistematic și sintetic mai sus explică procesul secular de trecere a agriculturii românești de la tipul de agricultură pastorală la cel de agricultură extensiv-cerealieră, proces continuat până în deceniul 4 al

2. Cunoașterea istoriei economiei oferă posibilitatea formulării unor judecăți economice bine întemeiate, inclusiv și, mai ales, pentru perioada contemporană

a. Categoria economică de *preț* este axa judecăților economice. Iată două exemple de întrebări:

Criza agrară din perioada 1875-1900 a fost determinată de o serie de factori, condiții și cauze, dintre care decisiv a fost următorul (alegeți o singură variantă

- a) slabele randamente obținute la principalele culturi;
- b) lipsa maşinilor agricole;
- c) productivitatea scăzută în agricultură și, mai ales, în zootehnie;
- d) preturile mai mici ale produselor agricole importate de peste ocean;
- e) dezinteresul țăranului pentru mărirea producției.

Propagarea crizei mondiale a afectat îndeosebi zonele mai slab dezvoltate, dependente însă într-o bună măsură de schimburile comerciale internationale. Precizați mecanismul prin care efectele crizei agrare mondiale s-au transmis asupra agriculturii românești în perioada 1928-1936 (alegeți o singură variantă corectă):

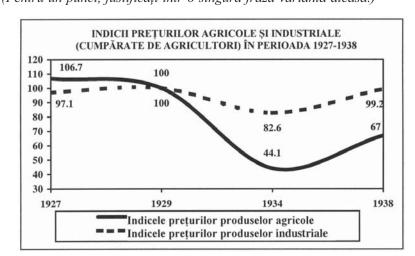
- a) prin intermediul importului și exportului;
- b) prin intermediul exportului: c) prin intermediul importului;
- d) prin intermediul preturilor;
- e) prin intermediul producției industriale.

În general, grilele conțin variante de răspuns înșelătoare, foarte apropiate de răspunsul corect. Una din funcțiile didactice ale grilelor este antrenarea capacității de a distinge între esențial și colateral, între denotație și conotații. Variantele propuse desemnează condiții și determinante derivate, cu excepția lui "d)": este evident faptul că efectele negative ale crizelor economice regionale și mondiale s-au repercutat asupra economiei românești prin intermediul prețurilor.

Scăderea prețurilor pe perioade mai lungi de timp a avut drept efect diminuarea veniturilor producătorilor agricoli, precum și ale comercianților, întârzieri la plata creditelor și dobânzilor, reducerea până la anulare a investițiilor. Pe de altă parte, ieftinirea produselor agricole a dus la creșterea cererii potențiale, care, însoțită de o creștere a ofertei, a avut ca efect extinderea pieței respectivelor produse.

b. Evoluția prețurilor după declanșarea unei crize este diferită, manifestându-se fenomenul (de fapt "procesul") denumit foarfeca preţurilor.

- "Ce se înțelege prin foarfeca preturilor?"
- a) scăderea preturilor agricole și creșterea celor industriale;
- b) inversarea tendințelor de evoluție a indicilor a două categorii de prețuri;
- c) scăderea mai accentuată a prețurilor agricole decât a celor industriale. (Pentru un punct, justificați într-o singură frază varianta aleasă.)

De regulă, studenții aleg a) sau c) drept răspunsuri corecte. Eroarea comisă de studenți provine, în general, din neatenție. Chiar și un necunoscător, dacă este atent și perspicace își dă seama că noțiunea de "foarfece" trimite la o intersectare.

Înaintea anului ales ca *an de bază* – în cazul de față, 1929 – prețurile produselor agricole aveau o tendintă de evolutie superioară preturilor produselor industriale cumpărate de agricultori. Aceștia din urmă aveau un avantaj relativ pe piața produselor industriale, avantaj reflectat de indicii pentru anul 1927: indicele produselor agricole era de 106,7% comparativ cu 97,1% indicele produselor industriale cumpărate de agricultori. După declanșarea crizei, evoluția indicilor este inversată: preturile produselor agricole se prăbușesc pur și simplu, ajungând în anul 1934 la 44,1% față de anul 1929, în vreme ce indicele prețurilor produselor industriale a scăzut doar până la 82,6% față de nivelul pe care-l aveau în 1929.

Graficul reflectă deteriorarea puterii de cumpărare a producătorilor agricoli în perioada crizei: în anul 1934 aceștia erau nevoiți să vândă de aproape două ori mai multe produse agricole decât în anul 1929 pentru a cumpăra aceeași cantitate de produse industriale.

Comparativ cu cele două perioade istorice de criză agrară, perioada 1990-2000 denumită "perioadă de tranziție" a fost tot o perioadă de criză a economiei românești, însoțită însă de o creștere generalizată a prețurilor pe fondul inflației masei monetare "după nevoile economiei".

c. Inflatia este cauzată în mod esențial de manevrarea discreționară a masei monetare, respectiv de emisiunea de monedă fără acoperire. Iată două exemple de

Principala cauză a declanșării inflației interbelice a constituit-o (alegeți o singură variantă corectă):

- a) creșterea generalizată a prețurilor în timpul primului război mondial;
- b) scăderea puterii de cumpărare a monedelor naționale; c) expansiunea masei monetare fără acoperire;
- d) consumul neproductiv exagerat de mare determinat de economia de război.
- Facultatea de Management Financiar-Contabil
 - Facultatea de Marketing și Comerț Exterior
- Facultatea de Finanțe și Bănci

Istoria economică a României

Conf. univ. dr. **Eugen GHIORGHIȚĂ**

Expansiunea masei monetare a constituit cauza determinantă a inflației interbelice. Menționați de câte ori s-a majorat masa bănească - numerar aflat în circulație - în anii 1929 și 1938 față de anul 1913 (alegeți o singură variantă corectă):

- a) de două ori până în anul 1929 și de opt ori până în anul 1938;
- b) de 24 de ori până în anul 1929 și de 36 ori până în anul 1938; c) de 15 ori până în anul 1929 și de 48 ori până în anul 1938;
- d) de 48 de ori până în anul 1929 și de 80 ori până în anul 1938.(Pentru un punct, precizați dacă inflația perioadei 1990-2000 a avut o amploare mai mică sau mai mare decât cea interbelică)

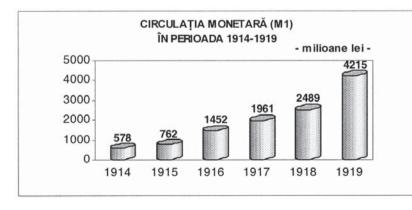
Pentru a răspunde corect la cele două întrebări trebuie făcută comparație între: - stabilitatea economică generală și a prețurilor din perioada etalonului aur și instabilitatea generată de trecerea la etalonul aur-devize (1920-1929 și 1933-1940);

– expansiunea masei monetare si nivelul preturilor în perioada 1920-1938 fată de perioada 1989-2002.

Inflația este clar definită în manualele de economie. Cu toate acestea, cel mai adesea se confundă efectul principal al inflatiei, respectiv cresterea preturilor, cu inflația însăși. Deprecierea unității monetare este exprimată în creșterea prețurilor. Deprecierea monedei este consecința creșterii ofertei de monedă pe piață prin emisiune fără acoperire. Cuvântul "acoperire" a avut mai multe înțelesuri pe parcursul istoriei monetare.

În cadrul sistemului *etalon aur*, emisiunea de monedă fiduciară (bancnote) era acoperită cu aur (în cazul monometalismului aur) sau cu aur și argint (în cazul bimetalismului). Până în anul 1914, emisiunea de monedă era "controlată" în mod automat prin intermediul raportării la aur, metal cu putere liberatorie (mijloc universal de plată și schimb), precum și cu funcția de rezervă acoperitoare a emisiunii de monedă fiduciară.

Nevoile financiare ale statelor beligerante au determinat emisiuni monetare fără acoperire în aur, generând procese inflaționiste de dimensiuni diferite de la stat la stat. Astfel, în perioada 1919-1929, în ciuda eforturilor de reîntoarcere la etalonul aur, este consacrat un nou sistem monetar denumit sistemul etalon aur-devize. În condițiile noului sistem, acoperirea emisiunii de monedă fiduciară se face cu o rezervă de aur și îndeosebi cu devize (valute, hârtii de valoare etc.) convertibile în aur.

Elementele definitorii ale sistemului monetar etalon aur-devize practicat în perioada inerbelică sunt: aurul ca rezervă de acoperire a emisiunii de monedă fiduciară; valutele de rezervă; facilitățile de credit ale băncilor de emisiune. Noul sistem monetar a lichidat automatismul relativ la care constrângea sistemul etalon aur, făcându-se loc "voluntarismului și pragmatismului în alimentarea cu bani a economiei".

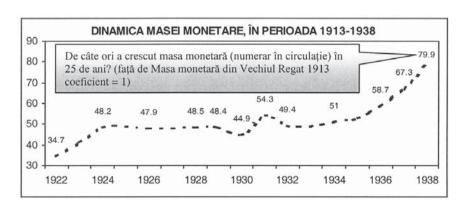

În monumentala lucrare Sistemul bănesc al leului și precursorii lui, Costin C. Kiritescu face o analiză punctuală critică a sistemului monetar din perioada

1. "...etalonul aur-devize creează o legătură între sistemul bănesc al țării care l-a adoptat și sistemul bănesc al țării mai puternice de unde provin devizele. Faptul că garanția monetară a leului se afla în principal la Paris și New York – și nu la București a determinat o asemenea legătură între sistemul bănesc al leului, pe de o parte, și francul francez și dolar, pe de altă parte.";

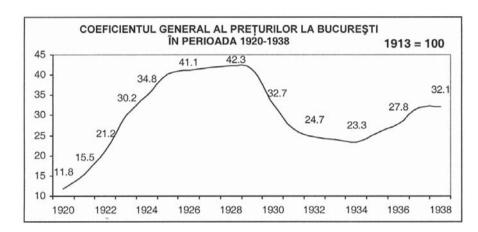
2. ,...menținerea în conturi la băncile străine a devizelor ca atare, fără să se ceară convertirea lor în aur, echivalează cu acordarea unui credit statului de proveniență a devizelor...";

3. ,... acest export de capital este însoțit de un spor de numerar și de mijloace de plată la dispoziția pieței, care înlesnește și chiar influențează urcarea prețurilor." (Costin C. Kiriţescu, *Op. cit.*, vol. II, p. 369.)

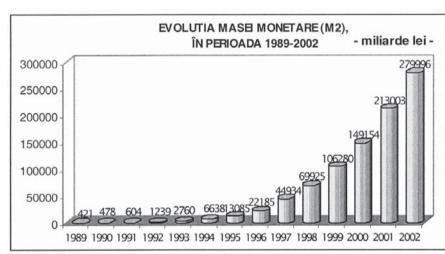
Comparativ cu 1913, până în anul 1929 masa monetară fiduciară a crescut de 48 de ori, iar până în anul 1938 de circa 80 de ori (de la 480 mil. lei în 1913 în cadrele teritoriului Vechiului Regat la 34 miliarde lei totalul masei monetare M1 în cadrul teritoriului României Mari) sau de 36 de ori până în anul 1938 raportat la masa monetară fiduciară estimată pentru anul 1913 la teritoriul României Mari.

Consecința inerentă "umflării" masei monetare a fost creșterea prețurilor:

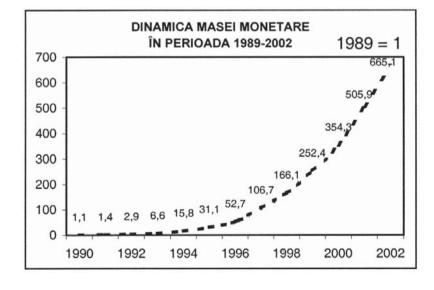

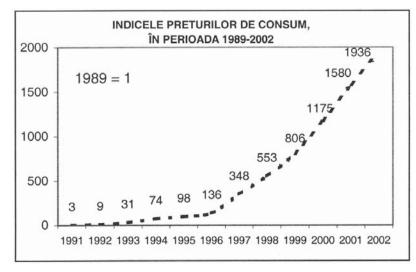
Comparativ cu anul 1913, prețurile au crescut de aproximativ 40 de ori până în perioada 1926-1929 și, după o perioadă de reducere consecință a crizei economice mondiale (1929-1933), de peste 30 de ori până în anul 1938.

După anul 1945, respectiv după Conferința monetară și financiară internațională de la Bretton Woods, dolarul S.U.A. devine principala monedă de rezervă internațională înlocuind aurul monetar. În mai puțin de trei decenii inflația monedei americane a dus la prăbusirea Sistemului Monetar International de la Bretton Woods.

După 1990, masa monetară (M_a) a crescut de la 421 miliarde lei în anul 1989 la 280 de mii de miliarde (trilioane) în anul 2002; comparativ cu anul 1989, creșterea este de circa 665 de ori până în anul 2002, determinând – împreună cu alți factori conjuncturali - o creștere de aproape 1950 de ori a prețurilor produselor de consum

Scurta prezentare a evoluțiilor configurate aici va fi aprofundată în cadrul cursului de Economie politică - partea a II-a și la disciplinele de specialitate (Monedă-credit, Finante publice etc.).

CONDIȚII GENERALE ALE APARIȚIEI STATULUI ÎN ORIENT. TIPOLOGIA STATELOR ORIENTALE. NATURA ȘI FUNCTIILE REGALITĂTII

Statele vechiului Orient s-au constituit pe un imens teritoriu, extins mult dincolo de ariile de formare originare prin colonizare. În spațiul originar intră Africa nord-estică, Semiluna fertilă, platourile Asiei Mici și Iranul, Asia Centrală, zona indo-gangetică și Câmpia Chinei Centrale. Din această simplă enumerare rezultă constatarea că nu se poate vorbi de o identitate de caractere fizicogeografice. Dimpotrivă, statele orientale apar în condiții de mediu și regim climatic extrem de diverse – de la câmpii aluvionare (Egipt, Mesopotamia Centrală și de Sud, Delta Hilmandului, India, China) la platouri aride, semideșerturi, oaze și câmpii costale (Iran, Siria, Fenicia, Palestina, Urartu, Anatolia Centrală). În aceste împrejurări nu are temei încercarea de a stabili un raport de interdependență absolută între anumite zone geografice, momentul apariției și natura statului în Orient. Ideea de mai sus nu impune, în mod automat, concluzia că factorii geografico-climatici nu ar fi jucat vreun rol în istoria lumii orientale vechi, ci permite doar precizarea că aceștia nu au fost determinanți pentru evoluția socio-economică și politică a spațiului luat în considerare. Această concluzie obligă la luarea în discuție a funcției agriculturii irigate în apariția statelor de tip oriental și, în ultimă instanță, a conceptului de societate hidraulică propus de Wittfogel.

Nu se poate contesta faptul că cele mai timpurii formațiuni statale orientale care evoluează în forme mai mult sau mai puțin clasice se asociază cu agricultura irigată (Egipt, Sumer, Harappa, China în Shang). Dar, urbanizare și stat se întâlnesc și în zone în care irigația este de mai mică însemnătate sau lipsește cu totul. Pornind de la asemenea constatări și fapte, V.M. Masson și Southall au pus în circulație o serie de concepte noi precum acelea de culturi urbane centrale și periferice sau de state unitare și state segmentare. În primul grup, V.M. Masson așază țările cu economie centralizată, concentrată în mari bazine hidrografice, caracterizate prin rată de creștere și productivitate ridicate, spor demografic important și inventarea unui sistem de scriere.

În cel de-al doilea grup ar intra țările din zonele de podiș și stepă, care s-ar caracteriza prin trăsături opuse acelora dintâi. Ideea lui Southall este mai articulată și mai fină, întrucât pune în relație modul de formare și natura guvernării, independent de caracterul hidraulic sau nonhidraulic al economiei. Prin state unitare, Southall înțelege formațiuni cu o structură ierarhică administrativă complexă, bine definită, gravitând în jurul unor centre hegemonice, cu centralizare specializată, într-un teritoriu clar delimitat. Trebuie să intre în această categorie: țări rezultate din evoluții de sine stătătoare ca Egiptul, orașele – state sumeriene, unele din orașele-state canaanite, cum sunt Ebla sau Ugarit. În cazul statelor segmentare apărute, de foarte multe ori, datorită unui stimul exterior (colonizare sau influență) se constată un nivel inferior de integrare al diferitelor structuri administrativo-politice, tendința zonelor periferice de a se sustrage autorității centrale și, în consecință, existența unui grad mai înalt de autonomie locală.

În mod concret, această trăsătură se reflectă în lipsa de abilitate a autorității centrale de a colecta surplusul rural prin tribut sau taxe, slăbiciunea legăturilor politice și economice, tendința de a se reduce subordonarea față de putere la o formă strict ritualică (prestarea de omagii). Acesta pare să fie cazul așezărilor databile la mijlocul și sfârșitul mileniului al III-lea din zona Karababa

Este de remarcat aici insuficienta forță de rezistență a unor asemenea structuri. Apariția lor este legată de un transfer de civilizație care a dus la destrămarea relațiilor gentilice și la apariția unor structuri socio-politice noi. Numai că aceste structuri se prăbușesc o dată cu centrele din sud, zona revenind la formele ancestrale de pastoralism nomad.

O altă cale este aceea care a dus la formarea așa-numitei civilizații Habur (circa 2600 î. Chr.) și a unor state segmentare datorită apariției în zonă a unor grupe mici de "agenți" sudici cu misiunea de a stabili relații de schimb cu sefii locali.

Ca urmare a acestor contacte, comunitățile indigene adoptă forme administrative mesopotamiene, inclusiv practica organizării de depozite centralizate, sigilate cu sigilii cilindrice după moda sumeriană. Inovația a favorizat sau a grăbit o anumită evoluție socio-economică; iar aceasta a dus la treptata transformare a economiei, la apariția stratificării, a centrelor rezidențiale și a controlului specializat. Descoperirile din nivelul III de la Leilan confirmă această interpretare. Ca și în cazul zonei Karababa însă, asemenea structuri s-au dovedit a fi extrem de fragile, ele dispărând în perioada akkadiană fără să se poată preciza exact împrejurările în care fenomenul s-a produs.

Dacă se ia în considerare gradul de autonomizare sau marginalizare economico-politică sau de periferizare a unor provincii, atunci se poate afirma că regatele hittit, assirian și chiar persan și chinez, în perioada Zhou, se înscriu în categoria statelor segmentare, întrucât o parte din teritoriile subordonate lor se sustrag sau au tendința de a se sustrage puterii centrale. Se pot cita în sprijinul acestei afirmații existența provinciilor de margine guvernate de viceregi cu drept de transmisie ereditară a tronului (Karkemish) sau relațiile "vasalice" stabilite cu țara Wiluissa sau Arzawa, în cazul regatului hittit, statutul satrapiilor extrem orientale (Bactria, Sogdiana, de exemplu) în impe-riul persan și tendința de atomizare și de autonomizare a statelor intrate în componența

Aceste câteva exemple impun menționarea altor două aspecte extrem de importante. Primul privește condițiile și căile apariției statului în Orientul Antic și care se dovedesc departe de a fi unitare și uniforme. În realitate, fiecare evoluție constituie un caz particular și devine extrem de dificilă încercarea de a stabili o cale clasică sau tipică, așa cum s-a încercat să se demonstreze. Fără îndoială că unele tendințe comune pot fi înregistrate, dar forma lor concretă de manifestare este variabilă în funcție de o multitudine de factori dintre care tradițiile culturale particulare nu pot lipsi.

Cel de-al doilea aspect derivă din precedentul și privește *marea variabilitate* a structurilor, variabilitate prezentă chiar și în cazul unor formațiuni dezvoltate într-o arie geografică restrânsă, deși pornesc de la premise mai mult sau mai puțin unitare. În sprijinul acestei afirmații se pot cita diferențele dintre Umma și Lagash, de pildă, primul stat conservând formula rege-preot, în vreme ce în Lagash se înregistrează tendința de laicizare a puterii regale și, în consecință, de separare a funcțiilor religioase de cele politico-militare.

Stabilirea factorilor principali care au determinat sau au grăbit trecerea la stat nu constituie o sarcină ușoară, mai ales în condițiile în care nu există un consens între specialiști. De la început, trebuie precizat că s-a încercat elaborarea unei alternative cronotipologice în care să se proiecteze evoluția vieții urbane. Numai că orice taxonomie socială, ca și schemele interpretative realizate pe baza ei sunt anulate de extrem de marea variabilitate a mecanismelor socio-economice. De altfel, orice studiu istoric concret atestă o diversitate de situații, care se înscriu sau nu într-o schemă prestabilită. În legătură cu acest aspect s-a atras atenția asupra cazului Catal Huyuk, calificat drept fenomen aberant, prematur și care, în consecință, s-a "înfundat" (Kohl și Wright), adică s-a dovedit neviabil.

Cât privește acea grilă vizând testarea și încadrarea unei societăți pe o anumită treaptă de dezvoltare, ea se constituie dintr-o serie de criterii formulate în 1950 de V.Gordon Childe, amendate ulterior de C.Renfrew (1972), R.Adams și Tosi (1973), și anume: 1) creșterea demografică; 2) centralizarea populației; 3) specializarea economică a așezărilor sau a cartierelor; 4) restructurarea teritoriului în sensul ierarhizării structurilor teritoriale; 5) diviziunea muncii inter- și intra-comunitare; 6) apariția arhitecturii monumentale și a altor lucrări colective; 7) stratificarea socială, adică apariția elitelor sociale ereditare cu drept de control asupra producției; 8) organizarea comerțului la mare distanță și transformarea acestuia într-un catalizator al civilizației zonale.

Se pune un accent atât de mare pe ultimul criteriu, întrucât el este considerat a reprezenta mijlocul unic de integrare a centrului cu periferia, mai exact, de instituționalizare a schimbului interregional de valori ale cărei consecințe esențiale au fost formarea unui sistem mondial mai larg și mai important decât orice unitate politică a vremii; un sistem "transnațional" sau "transregional", principiul unic în jurul căruia acest sistem funcționa fiind cel economic, deși existența lui în afara legăturilor politice și culturale (Kohl) era imposibilă.

Un model de astfel de relație este cel propus de Tosi pentru spațiul mesopotamo-irano-indian. La rândul lui, Alden prezintă o alternativă pentru perioada protoelamită. Pe baza unor astfel de modele au fost elaborate și conceptele de tectonica plăcilor culturale sau a zonelor de interferență a curentelor culturale, de exemplu, Bactriana, marea placă elamită, placa indiană, Oxus etc. Chiar dacă conceptul de sistem mondial pare prea modern, nu se poate nega faptul că schimbul făcea parte dintr-o rețea mai vastă de relații, că a jucat un rol esențial în procesul de aculturație sau de colonizare și că a avut drept rezultat fie accelerarea proceselor interne de urbanizare (vezi Mari și Leilan), fie împlântarea, într-un teritoriu străin, a unor structuri noi (vezi Shortughai, Tell Brak). Asemenea constatări nu trebuie să conducă la absolutizarea acestui criteriu, cum înclină Tosi, Lamberg-Karlovsky sau Ratnagar, dar nici nu poate fi minimalizat, așa cum procedează adepții conceptului de mod de producție asiatic.

Înțelegerea importanței contactelor comerciale pentru lumea orientală a determinat elaborarea unor formule menite să exprime mai bine și mai nuanțat formele și efectele lor asupra comunităților umane legate prin asemenea rețele stabile de schimb. Astfel, se vorbește despre obiect supracultural sau stil intercultural pentru a desemna obiecte cu forme și funcții identice în mai multe culturi, dar și despre stil și semantică supraculturală, și se încearcă a se distinge între tipuri de mesaje interculturale (structurale, nestructurale și tehnice). Cu alte cuvinte, se atrage atenția asupra nevoii de a se inventa sisteme de comunicație și echivalente prin limbă, sisteme unice de greutăți și măsuri, ca și de a elabora unele forme specifice de relații politice și economice.

Dovezile acceptării unui limbaj intercultural sau supracultural comun sunt: folosirea limbii akkadiene ca limbă diplomatică și a tranzacțiilor

comerciale, chiar și în perioadele de timp în care aceasta a devenit o limbă moartă, circulația manualelor scribale în arii culturale diferite (vezi circulația manualelor sumeriene), circulația monedelor sigilare și a greutăților și măsurilor, apariția vocabularelor sau a dicționarelor.

În sfârșit, este necesar să se atragă atenția și asupra faptului că prin intermediul relațiilor de schimb se reduce distanța efectivă dintre centru (focar) și periferie (zonă marginală), operație care a mers până la constituirea unui *Koine* cultural, de exemplu *Koine*-ul elamobactrian sau mesopotamian.

Toate aceste fenomene au avut ca efect ultim dispariția multora dintre trăsăturile particularizatoare, cel puțin, la nivelul elitelor, ceea ce a contribuit la formarea impresiei că există o anumită similaritate, dacă nu chiar identitate de evoluție. Numai în măsura în care nu se pierd din vedere detaliul și nuanța, este posibil să se ajungă la precizarea caracteristicilor deosebitoare între

În același timp, observațiile înregistrate până acum sunt suficient de numeroase și semnificative pentru a face să dispară din gândirea istoricilor ideea unor evoluții paralele, în vase închise, fără sau cu foarte slabe contacte. *Indiferent de ponderea care se acordă acestor contacte, apare limpede acum că ele au fost numeroase și că au precedat, la mare distanță în timp, momentul apariției statelor orientale.* Nu are importanță în acest context mobilul schimburilor. Semnificativ rămâne doar faptul că, indiferent de natura mărfurilor schimbate, materii prime sau obiecte necesare vieții ceremoniale sau bunuri destinate consumului obișnuit, ele răspundeau unei nevoi colective.

Problema este dacă schimbul a jucat rolul de stimul sau a avut o importanță cauzală în apariția și dezvoltarea centrelor urbane. Fără îndoială că nu se poate vorbi de un aport exclusiv la această evoluție. Dar nu se poate nega faptul că, întrucât obiectul schimbului era impus de o necesitate economică, socială sau culturală, tranzacțiile au pretins existența unei autorități și, prin aceasta, constituirea elitelor, care și-au putut extinde ulterior controlul din sfera comerțului în sfera altor sectoare ale economiei și, în cele din urmă, în sfera politicului, ca și în sfera religioasă.

bullae-lor din lut și a tăblițelor economice în relație cu structuri arhitectonice asociabile cu o activitate administrativă și fiscală (mari silozuri de stat), precum și cu construcții destinate activităților religioase (temple, capele sau altare). În același tip de structuri, textele confirmă existența pământului proprietate de stat sau a templelor, ca și folosirea mâinii de lucru dependente, concomitent cu menținerea proprietății private asupra unei părți din pământ, supus controlului comunității și obligațiilor fiscale.

O situație particulară este reprezentată de *Assur*, a cărui transformare dintr-un mic sat într-un oraș-stat s-a petrecut în perioada akkadiană, datorită rolului de punct de control pe care el l-a jucat în cadrul schimburilor la mare distanță pe traseul dintre Akkad și zona muntoasă din nord.

Există și cazuri clare din care rezultă că urbanizarea este rezultatul unui act politic. Exemple rămân așezările assiriene de la Tell al Rimah și, pentru o dată mai timpurie, orașul *Puzris* Dagan (Drehem).

O situație aparte o constituie *Egiptul*, considerat a reprezenta *modelul unei civilizații fără orașe*, opus, adică, aceluia *tipic mesopotamian de oraș-stat*. Ideea este dezvoltată de Frank Kolb, care admite, pentru Egipt, existența doar a unor capitale de nome constând din fortăreață, templu și, eventual, un centru comercial. Lista completă a acestora apare în mormântul lui Reckmire, care ne prezintă centrele conduse de funcționari locali și în care se colectau taxele anuale. **Papirusul Wilbour** atestă totuși că unele din capitalele nomelor erau și centre administrative care controlau pământul, templele, funcționarii.

De altfel, în perioada Regatului Mijlociu exista în Egiptul de Sus o rețea de orașe majore, echidistante în raport cu Nilul, a căror funcție era exploatarea resurselor umane și agricole, ca și supravegherea navigației pe fluviu. Din păcate, nu rezultă din izvoare în ce măsură orașele respective dispuneau și de un teritoriu rural propriu, de o populație urbană semnificativă din punct de vedere numeric și în ce măsură ele îndeplineau funcții economice și sociale proprii. Imaginea negativă este îngroșată de cele trei capitale Memphis, Theba, Akhetaton, care, judecând după stadiul actual al informației, apar mai curând drept palate-orașe, adică reședințe ale faraonilor, centre administrative, religioase, loc de rezidență

tranzacțiilor, ci și, în primul rând, pentru că este unicul garant al acestora. Un atare statut rezultă din faptul că desfășurarea schimbului la mare distanță nu era posibilă în afara relațiilor politice. Arhivele de la Mari, Ugarit, Tell el Amarna o confirmă.

Această *imixtiune a politicului în sfera comerțului internațional* se explică, pe de o parte, prin nevoia de a asigura securitatea mărfurilor și călătorilor și, pe de altă parte, prin dreptul de preemțiune de care dispune regele asupra fondului de marfă. De altfel, statutul negustorilor face obiectul dreptului internațional oriental și este precizat în tratatele dintre statele egale (vezi tratatul dintre Ramses II și Hattusil III), în tratatele de vasalitate (vezi tratatele dintre regii din Ugarit și regele din Hatti). Iar clauze speciale sunt prevăzute în legislația internă (vezi codul de legi al lui Hammurabi și codurile de legi hittite) pentru a le asigura integritatea persoanei și a patrimoniului de care dispuneau. Trebuie să se adauge și amănuntul că, după caz, unii tamkari regali puteau primi dreptul de a percepe impozite, inclusiv încasarea tributului datorat țărilor suzerane (vezi Ugarit). În fine, în sarcina regelui intrau organizarea și controlul depozitelor publice sau centrale.

Cea de a doua trăsătură definitorie rezultă din existența mai multor forme de proprietate asupra pământului. Așa cum s-a arătat mai sus, cea mai mare parte a pământului este proprietate de stat sau regală. Una din problemele care se pun este aceea a precizării raportului dintre proprietatea regală, aflată în administrație directă, și proprietatea templelor. Or, atât în cazul Egiptului, cât și al unor orașe-state sumeriene (de exemplu, Lagash), ca și în Canaan, textele dovedesc că templul nu stăpânește o suprafață mai mare de 10% din pământul arabil (Diako-noff, Deimel, Gelb). De altfel, și acest pământ este rezultatul unei alienări prin donație oricând revocabilă. De aici, nevoia reconfirmării periodice a daniei. Într-o situație asemănătoare se află și indivizi care au beneficiat de bunăvointă regală.

Cei mai mulți dintre specialiști admit, alături de această formă de proprietate, în funcție de diferite condiții istorice concrete, existența pământului în proprietate privată, deci care nu aparține nici templului, nici palatului. Diakonoff împarte aceste proprietăți în două categorii: pământul aflat în proprietatea, nu în folosul, comunităților. El îl numește comunal – privat, în sensul că obștea căreia îi aparține are drept de decizie asupra modului de utilizare sau înstrăinare.

Tipice în această privință sunt prevederile codului de legi assirian, care stabilește dreptul de preemțiune în caz de vânzare-cumpărare pentru membrii comunității. O situație și mai complicată este cunoscută în Arrapha (Nuzi), unde nu există decât vânzare mascată prin formula adopțiunii fictive. Tăblițele recuperate la Arrapha atestă însă că, și în această formă ocolită, un singur individ putea să acapareze cea mai mare parte a pământului comunitar, în schimbul preluării unora dintre sarcinile rituale ale posesorilor inițiali.

În sfârșit, există proprietate privată individuală, care poate fi înstrăinată, zălogită, testată în condițiile legislației în vigoare. Singura limitare vine din faptul că dreptul de proprietate este garantat de obște. Vânzări și cumpărări de loturi sunt atestate în întreg spațiul oriental, cu excepția Egiptului, unde pare să predomine cazurile din care o tenură veche s-a putut transforma într-o proprietate transmisă ereditar, dar nu prin drept, ci prin obicei sau prin tradiție. În orice caz, nu se mai poate opera acum cu noțiunea de proprietate regală asupra întregului pământ ca expresie a unei ficțiuni. Se știe acum că proprietățile regale puteau fi mărite prin cumpărare (Akkad, Ugarit) sau prin confiscare (Mari). Oricum, Diakonoff atrage atenția că această optică deformată se datorește folosirii unilaterale a arhivelor.

Un alt aspect caracteristic îl reprezintă caracterul binar al clasei dependente. Diakonoff folosește termenii de șerbi și sclavi pentru a-i delimita. Mai corect ar fi să se facă deosebirea în funcție de statutul lor juridic, și anume între persoane libere sau nelibere, din punct de vedere juridic, dar, în ambele situații, dependente, din punct de vedere economic, și care sunt menținute în această stare prin metode extra-economice. Gelb și Diakonoff au procedat la o analiză foarte fină a realităților întâlnite în diverse structuri orientale, propunând 20 (Gelb) sau 18 (Diakonoff) criterii în baza cărora aceste două mari categorii pot fi diferențiate.

Diferența esențială este dată de faptul că sclavii erau folosiți în cele mai simple ramuri de producție, erau concentrați în casă, nu dispuneau, cu rare excepții (vezi regatul hittit), de nici o avere sau libertate personală (excepții în Hatti), iar tipul de supraveghere era mai simplu. Gelb consideră că principala sursă a sclavilor era nașterea în casă (Codul lui Lipit Ishtar, Hammurabi). Războiul nu devenise încă o sursă importantă pentru obținerea de sclavi. Opinia este confirmată de absența piețelor de sclavi și de efortul regilor de a răscumpăra pe concetățenii capturați și deportați (vezi Entemena, edictul din 2430 î. Chr.).

Cea de-a doua categorie reprezintă, de fapt, principala forță de muncă în agricultură și în meșteșugurile mai complicate. Foarte important este că asemenea grupe de persoane desemnate în texte sumeriene cu termenii de gurus (geme) sau **muskenum** reprezintă principala forță de muncă din sectorul de stat, regal sau al templelor. Din punct de vedere al libertății de mișcare, aceasta rămâne o imposibilitate, indiferent dacă este vorba de persoane străine (prizonieri, deportați) sau de localnici.

Condițiile de lucru rămân aceleași: efort organizat, controlat, rații zilnice, posibilitățile de emancipare sunt excepționale. Trebuie să se noteze că un statut foarte aproape de acela servil este propriu pentru dinastia a III-a din Ur, Egipt și regatul assirian. În vreme ce în Hatti, Ugarit, Urartu sau China în Zhou "oamenii regelui" erau obligați să dea o redevență (cereale, animale, produse meșteșugărești), să presteze corvezi (tăiat de arbori, lucru pentru templu sau palat), uneori să plătească și taxe, dar nu erau grupați în conformitate cu un sistem cvasimilitar.

Este drept că, în unele cazuri (Ugarit), statutul de dependent (nayyalu) era rezultatul incapacității fiscale a unui individ altădată membru cu drepturi depline într-o comunitate. Este interesant că preluarea pământului de către un alt proprietar presupunea și preluarea datoriei precedentului. Trebuie precizat că pentru spațiul vest semitic una din alternativele la decăderea în starea de dependență erau fie fuga și constituirea de bande, cunoscute în corespondența diplomatică sub numele de hapiru, fie accentuarea tendinței spre nomadism.

Natura regalității, caracterul statutului și elaborarea unei teologii politice se adaugă la trăsăturile particulare, definitorii ale structurilor

Numeroase mituri, reprezentările iconografice, selecția obiectelor care compun "regalia", monumente de artă și de arhitectură atestă, ca fenomen general, proiecția mitică a instituției și persoanei regale. Cel mai adesea este vorba de integrarea regalității în mituri cosmogonice sau ale creației și de ideea de ordine cosmică și morală, de ideea menținerii unui echilibru desăvârșit atât în cer, cât și pe pământ.

O asemenea concluzie se bazează, între altele, pe studiul iconografiei sigiliilor cilindrice mesopotamiene realizat de D.Hansen. O analiză atentă confirmă predilecția pentru alegerea de teme mitologice în strânsă relație cu concepțiile contemporanilor privitoare la raportul regelui cu zeii, dar și din nevoia de a oferi un model de comportare morală.

Interpretări similare sunt sugerate de o serie de obiecte de artă minoră (tesături, mânere de cuțit decorate), precum și de tematica unor picturi cu destinație funerară, de exemplu M 100 de la Hieraconpolis, de modelul iconografic propus de arta kushană (statuară și monete). Locul pe care-l ocupă în tematica predinastică sau dinastică timpurie din Egipt dansul Heb-Sed, asocierea rege/barca sacră de formă semilunară, în aceeași arie culturală, functia simbolică a măciucii în arta iraniano-kushană, simbolismul jadului verde în tradiția dinastică chineză sunt doar câteva elemente care dau substantă ideii de mai sus. Se poate vorbi chiar de o veritabilă mitologie a unor gesturi ritualice: dans ritual exclusiv, fundarea de construcții, victoria asupra dusmanului (sinonim cu răul și haosul), aducerea de sacrificii de tip special (sacrificii umane), succes în vânătoare (ca test al charismatismului persoanei regale) sau ca o altă formă de reprezentare a triumfului asupra răului sau haosului. Părți din epopeea lui Ghilgameș sau din alte opere literare asimilabile cu o epocă eroică în Mesopotamia, actele de hierogamie din regatul babilonian sau nou theban, luarea în posesie a celor patru orizonturi de către regele chinez, forma descrisă de călătoria cuplului regal cu prilejul celor două sărbători anuale (de toamnă și de primăvară) în tara Hatti sunt asociabile mitologiei regale. Din raportul particular rege/divinitate rezultă și titulatura regală în care se exprimă fie statutul de zeu încarnat (Akkad, Egipt), fie cel de reprezentant sau delegat al zeului pe pământ (Hatti, Assiria, Babilon, Persia), fie acela de descendent al unui strămos divinizat (China). Din nevoia de justificare a ideologiei regale au fost create o serie de scenarii

cum sunt ceremoniile de celebrare a Anului Nou, asociate fie cu acte de hierogamie, fie cu consumul unei băuturi halocinogene (haoma) în India și în Persia, fie cu consumul de vin sau opiu dizolvat în miere în Egipt. În relație cu ideea de renaștere sau revigorare a substanței divine din persoana regală pot fi amintite sărbătorile Heb-sed și Opet în Egipt și ceremonialul special destinat regilor hittiți. Fără nici o îndoială că o serie de fapte, cum era dreptul exclusiv de a proceda la fundarea de sanctuare, ca și înălțarea acestora, precum și realizarea altor lucrări de prestigiu (linii de fortificații, palate, construcții funerare, lucrări hidraulice) se integrează în această *ideologie regală*. În sfârșit, destul de timpuriu a fost elaborată o formulă literară, sau un topos, menită să dezvolte natura paternalistă a statului și a regalității.

Această natură este subliniată de conținutul unor edicte regale, începând cu cel mai vechi cunoscut (Edictul lui Entemena din 2430 î.Chr.) și de prologul textelor legislative, acolo unde s-a păstrat (Codul lui Urnammu, Codul lui Lipit Ishtar, Codul lui Hammurabi), chiar texte literare (vezi *Povestea țăranului bun de gură*). Scopul acestor texte este de a pune în valoare funcția regelui de menținere a stării de armonie pe pământ și între cer și pământ. Imaginea regelui justițiar, bun, drept, apărător al celor umili și slabi rezultă din analiza acestor texte. Această funcție specială vine și din natura de garant al armoniei universale, care incumbă regelui în calitatea lui foarte specială fie de zeu, fie de intercesor între lumea pământeană și lumea

Facultatea de Istorie

Istoria antică universală

Lector.univ.dr. Ligia BÂRZU

Creșterea importanței schimbului, cu toate transformările care decurg din aceasta, nu este de conceput în afara dezvoltării tehnologiei, la rândul ei un răspuns la o cerere socială. Evident, rolul tehnologiei nu trebuie să fie absolutizat. Mai exact, nu trebuie să fie apreciat, abstract și mecanic, în sensul că oricărui progres tehnologic trebuie să-i corespundă, în mod necesar, o creștere a producției și transformări socio-economice notabile. Pe de altă parte, saltul pe o treaptă superioară a societății nu presupune neapărat un cumul de invenții și progrese tehnologice.

De pildă, efortul lui C. Renfrew de a face plauzibilă trecerea la o societate protourbană în Egeea mileniului III î.Chr., datorită progreselor înregistrate concomitent în trei sectoare economice (cerealicultură, viticultură, horticultură, pe de o parte, metalurgia și navigația, pe de altă parte), s-a dovedit lipsit de consistență. Căci studii mai recente au demonstrat că nici viticultura, nici horticultura (creșterea măslinilor) nu au avut vreo importanță economică deosebită în Egeea până în mileniul II î.Chr. În schimb, dezvoltarea navigației cu corăbii lungi a putut să provoace spargerea structurilor comunitare și apariția societăților pe ranguri.

Observația este cu atât mai valabilă în cazul unor state orientale. Astfel, în Egipt și India harappiană, metalurgia nu joacă un rol excepțional în perioadele pre și protodinastice. În schimb, în agricultură se inventează noi tehnici (se extinde agricultura umedă) și se fac progrese în domeniul transporturilor (numai pe apă în Egipt, pe apă și pe uscat în India).

Aceste progrese se asociază cu un spor demografic semnificativ care a avut drept efect apariția posibilității de a mobiliza o mână de lucru importantă. În acest fel, a fost posibil să se obțină creșterea producției și mărirea productivității muncii. La un pol opus se află Anatolia Centrală, unde metalurgia bronzului și fierului cunoaște un avânt extraordinar, unde apar și alte progrese (transport pe uscat, creșterea animalelor, viticultură, pomicultură, schimbul la mare distanță); și totuși, statul format aici nu evoluează în mod clasic.

Explicația este de căutat în rolul economic nesemnificativ jucat de metalurgia fierului. În același timp, nu trebuie să se piardă din vedere că în această zonă negustorii assirieni organizați în așezări – coloniile comerciale – au jucat rolul de factori stimulatori în raport cu populația locală și că apariția statului nu s-a datorat unei dezvoltări exclusiv autonome.

Așa cum s-a amintit mai sus, între factorii favorizatori se numără și sporul demografic. Este drept că, în condițiile Antichității orientale, creșterea numărului populației a avut două consecințe. Pe de o parte, asigură mâna de lucru necesară obținerii unui spor de produse agricole sau pentru marile lucrări de construcție. Pe de altă parte, în condițiile unor tehnologii primitive, nici o arie geografică nu poate să asigure, pe o durată de timp nelimitată, resursele necesare întreținerii unei populații excedentare. Mai ales, când aceasta este concentrată în mari orașe și este antrenată în alte tipuri de activități decât acelea de subzistență.

În momentul în care echilibrul dintre aria geografică, resurse vegetale, animale și minerale, populație umană era distrus, în fața comunităților umane trăitoare în acea zonă nu existau decât trei alternative posibile: 1) noi soluții tehnologice și optimizarea exploatării resurselor; 2) o mai bună diviziune a muncii; 3) migrarea unei părți din populație spre periferie. Este ceea ce se întâmplă în perioada Uruk târzie, când sunt populate cu locuitori veniți din sudul Mesopotamiei, Susiana, regiunea râului Djala, nordul Mesopotamiei și din nordul Siriei cu rezultatul deja amintit, adică de uniformizare culturală. Este necesar să se menționeze că această ultimă alternativă reprezintă ruperea lanțului cauzal propus de Cowgill, și anume stress, răspuns, schimbare, forma cea mai firească de reacție la presiunea demografică.

Trebuie făcută și precizarea că pentru a putea vorbi de o structură nouă sunt necesare concentrarea și centralizarea populației în centre urbane mari. Fenomenul a fost cel mai bine observat prin studii în teren în zona orașelor Uruk și Ur. În baza acestor studii, s-a observat cum, la mijlocul mileniului IV î.Chr., Uruk-ul era deja un centru important, având ca element central un Ziggurat, iar în jurul orașului gravita un număr mare de așezări rurale (circa146). Către sfârșitul aceluiași mileniu însă, în măsura în care suprafața orașului se extinde, se asistă la diminuarea numărului așezărilor din teritoriul rural. Mai întâi rămân 76, apoi 24. O situație asemănătoare a fost constatată la Ur.

Tendința generală este de concentrare a populației urbane. O asemenea transformare determinată fie de motive de ordin militar, fie de tendința firească de deplasare a locuitorilor satelor către oraș pretindea, pe de o parte, o perfectă organizare și un control eficient și, pe de altă parte, asigurarea condițiilor socotite de Barker absolut obligatorii pentru a face posibilă existența a ceea ce el numește "megalopolis".

Aceste condiții rezultă din natura simbiotică a raporturilor dintre rural și urban și dintre diversele sectoare ale economiei și se reduc la: 1) realizarea unui surplus în sectorul resurselor (agricole, materii prime de bază); 2) asigurarea lemnului necesar pentru prepararea hranei, desfășurarea unor meșteșuguri și a construcțiilor; 3) asigurarea transporturilor pe apă și pe uscat întrucât, indiferent de importanța resurselor, acestea nu au nici o valoare dacă lipsesc mijloacele de transport; 4) spor demografic continuu pentru a contracara efectele mortalității crescute în condițiile mediului urban, în primul rând, prin absorbția populației din zonele rurale.

Pentru atingerea acestor condiții era necesară intervenția de mare anvergură a statului în calitate de constructor și organizator. În cazul statelor hidraulice acest rol se materializează în apariția lucrărilor de irigație și extinderea lor la scară mare, distribuția controlată a apei, coordonarea și planificarea muncii, dezvoltarea altor sectoare care pretind o acțiune de planificare, cum sunt construcțiile, totul vizând o productivitate stabilă și sporirea bogăției. De aici, necesitatea structurării administrației ierarhizate, constituirea arhivelor și elaborarea unui calendar. Schema nu are valabilitate generală în sensul că nu pentru toate statele distributia apei si lucrările hidraulice aveau importantă. Ceea ce rămâne ca trăsătură general valabilă este interventia puterii centrale în sectoarele economice-cheie, aducătoare de profit. De exemplu, se sugerează că săparea, la circa 3000 î.Chr. a două canale, concomitent cu fundarea orașului Mari, nu a fost determinată decât de nevoia de a realiza navigatia între Habur și Eufrat, și nu de tipul de agricultură practicat. În plus, pare mult mai probabilă ipoteza că acest oras faimos, situat pe Eufratul miilociu, este rezultatul complementarității economiilor bazinului mediteranean, piemontului Taurus și coastei de vest a Siriei. Este semnificativ că în jurul orașului Mari gravitau o serie întreagă de centre mai mici, situate în valea mijlocie a Haburului și în nordul Siriei, cum sunt acelea de la Teli-al-Ragai, Leilan și Brak care oferă un alt model de integrare centre urbane/hinterland rural. În acest caz, așezări mici, specializate din punct de vedere economic, erau încorporate într-un sistem administrativ mai larg, dispunând de un control instituționalizat asupra surplusului. Dovada acestei stări de lucruri o constituie descoperirea sigiliilor,

a funcționarilor și lucrătorilor regali decât centre legate de o activitate meșteșugărească și comercială proprie.

Din această constatare nu pot fi trase concluzii atât de categorice de genul aceleia propuse de Kolb, după care civilizația egipteană ar fi una nu cu orașe, ci una cu palate, temple și morminte. De altfel, se știe deja că unele capitale de nome (Hinsu si Hardan) aveau și unele funcții economice, nu numai administrative. Pe de altă parte, o serie de centre religioase (Abydos, Enkhob și Nekheb) concentrau un număr foarte mare de locuitori care nu se recrutau dintre preoți și slujitorii templelor, ci și din alte categorii. În sfârșit, orașe ca Gebtyn și Syawti chiar și dețineau, pe lângă rolul strategic important, și un rol economic. În ciuda acestor corective rămâne neîndoielnic faptul că în Egipt nu funcționează legea absorbției de către oraș a populației rurale, nu se înregistrează fenomenul diviziunii muncii intraurbane, așa cum se constată în Sumer în timpul dinastiei a III-a din Ur și că rolul comercial si

Pentru definirea structurilor orientale este necesară luarea în considerare a dificultăților care rezultă din acceptarea fără spirit critic a postulatului formulat de Marx și succesorii săi privind existența unui mod de producție asiatic. Căci, o analiză atentă a realităților istorice concrete demonstrează că trăsăturile presupuse a-l caracteriza, și anume, dreptul regal de proprietate asupra întregului pământ, starea de dependență generalizată a locuitorilor, absolutismul regal, chiar despotismul, nu se întâlnesc, în stare pură, în aproape nici un stat oriental. Nici măcar în cele a căror origine și evoluție se înscriu într-o cale care poate fi considerată clasică. Variabilele sunt extrem de numeroase.

meșteșugăresc al orașelor este nesemnificativ.

Dincolo însă de trăsăturile deosebitoare există o serie de elemente care pot fi considerate drept tipice pentru majoritatea cazurilor. Primul dintre ele rămâne centralizarea economiei sau etatizarea ei. Se poate spune, chiar, în ciuda modernității termenului, dirijarea economiei. Una din expresiile acestui etatism o constituie dimensiunea domeniilor regale. Evident, situațiile nu sunt absolut identice. De exemplu, în Egipt, întreaga țară aparținea, în teorie, faraonului ca dar zeiesc. Instituțiile, templele sau indivizii (arendași, mercenari) dețineau pământ în virtutea unor danii regale reînnoite la începutul fiecărei domnii. Chiar dacă proporțiile acestor danii nu sunt spectaculoase, ele rămân, în concepția lui B.I. Kemp, semnificative. Cel puțin în cazul templelor, care dețin forme durabile de bogăție – pământ arabil, fie și diseminat de-a lungul fluviului (vezi papirusul Wilbour), turme de animale, locuri pentru pescuit și vânat, acces la resurse minerale. Asemenea danii au fost făcute și în favoarea unor indivizi (funcționari, soldați) drept plată sau răsplată pentru servicii aduse regelui.

Este interesant că, începând cu perioada Regatului Nou theban, există dovezi (Valencay I) că astfel de danii s-au transformat în proprietăți depline, ereditare (vezi inscripția lui Mes). Important, în toate aceste situații, indiferent de uzufructuar sau proprietar, este faptul că dreptul absolut de proprietate regală este recunoscut pentru plata taxelor. Inclusiv templul vărsa în magaziile regale 10% din recoltă pentru pământul cultivat cu grâne și avea răspunderea pentru administrarea unei părți din pământul regal (Khato).

Ipoteza este întărită de constatarea că în Egipt exista o lipsă de precizie în materie de administrare a patrimoniului statului. De pildă, vizirul avea în sarcină nu numai domeniul regal sau de stat, ci și pe acela al templelor, de unde concluzia firească că daniile erau supuse, necondiționat, controlului autoritătii centrale.

În alte state, regele nu este proprietarul întregului pământ arabil. De exemplu, în India ariană el stăpânea doar pârloagele. În Ugarit, regele dispunea numai de o parte din terenul arabil, chiar dacă acesta putea fi extins prin cumpărare. În schimb, regele din Ugarit, ca și cel din Mari, era proprietarul absolut al pășunilor și percepea taxe speciale pentru arendarea acestora.

Situația se explică prin condițiile naturale și socio-economice ale acestor state. Și anume este vorba de o zonă de stepă în care un rol important îl joacă păstoritul nomad sau transhumant. De altfel, numai importanța acestui sector poate explica existența unui funcționar la Mari – rabi Amurrim – în atribuțiile căruia intrau și arendarea pășunilor și perceperea taxelor de

pășunat.

Indiferent de tipul de proprietate sau de administrație, controlul regal sau de stat se exercita prin perceperea de taxe, variabile ca valoare și natură. Condițiile de achitare a taxelor sunt mai mult sau mai puțin uniforme. În mod normal, plata se făcea în natură, în funcție de cultură, cuantumul fiind stabilit individual (familial), dar plata și răspunderea erau colective (comunitare sau de obște).

Controlul producției meșteșugărești reprezintă cea de-a doua pârghie prin intermediul căreia se realizează etatismul economiei. Informații numeroase confirmă existența unor ateliere regale, cu ținerea unei evidențe stricte privind intrarea materiilor prime, realizarea producției, destinația acesteia, volumul, disciplina forței de muncă, valoarea rațiilor etc.

Cea mai importantă sursă privind această problematică o constituie arhivele din perioada dinastiei a III-a de la Ur (Ur și Drehem). Ele sunt precedate de texte datând DTIII (circa 2550-2340 î.Chr.) și provenind de la Girsu, Ebla, Nippur. Toate aceste loturi de tăblițe atestau existența unor "case ale meșteșugarilor" (8 la Ur, de exemplu), ca și o anumită specializare între orașe. De pildă, în Ur, erau concentrate ateliere de textile, de obiecte de uz comun și de lux și orașul deținea, totodată, monopolul comerțului cu Golful Persic. Rațiile zilnice distribuite dovedesc că numai în atelierele regale de la Ur lucrau 12000-13000 de țesătoare. Orașul Drehem (Puzris-Dagan) avea, în schimb, controlul comerțului cu carne, lână și animale vii (ovine).

Caracterul activității desfășurate rezultă din faptul că supraveghetorii atelierelor erau asimilați funcționarilor de stat. O situație asemănătoare a putut fi înregistrată în Assiria (medie și târzie).

Fenomenul nu este absolut identic în toate statele orientale. În cea mai mare parte a cazurilor, regele îşi arogă dreptul de monopol asupra unor activități, de exemplu extragerea aurului şi aramei în Egipt şi India, metalurgia fierului în Hatti şi China, atelierele de corăbii în Byblos sau Ugarit etc. După caz, regele deține rolul de principal agent în operații imobiliare şi de credit. Astfel, Zimrilim din Mari, ca şi regele din Alalakh erau principalii bancheri, oferind împru-muturi în grâne sau în argint cu titlu individual sau colectiv contra unor dobânzi excesiv de mari (între 30-50%) şi având drept garanții imobile (mazzazanum) sau persoane (qatatum). Formula nu este circumscrisă numai la orașele menționate. Ea apare și în legislația babiloniană, ca și în tranzacțiile paleoassiriene de la Kanesh și în

În sfârșit, regele deține controlul schimbului la mare distanță nu numai pentru că este principalul proprietar al mărfurilor și deci singurul în măsură să ofere condițiile materiale și organizatorice în vederea desfășurării

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

Hidrologia ca știință

Etimologic, prin hidrologie se înțelege știința apei. Termenul derivă din cuvintele grecești *hydros* - apă și *logos* - știință. Ea se ocupă cu manifestările apei de la suprafața uscatului, verigă importantă a ciclului hidrologic. Ca disciplină a apelor, i s-au dat mai multe definiții, care deși nu diferă semnificativ, se impune a fi cunoscute.

- Hidrologia este știința care studiază proprietățile generale ale apelor din natură, ale unităților acvatice (oceane, mări, râuri, mlaștini, lacuri și ghețari), legile generale care dirijează procesele din hidrosferă, cât și influența reciprocă dintre hidrosferă, atmosferă, litosferă și biosferă (Davâdov, 1953).

- Hidrologia este știința care se ocupă cu studiul apelor de suprafața și de sub suprafața a Pământului: cu formarea, circulația și distribuția lor în timp și spațiu, cu proprietățile lor fizice, chimice și biologice, precum și cu interacțiunea lor cu mediul, inclusiv relația cu lumea vie (Intenational Glosary of Hydrology, 1992, UNESCO, OMM).

După obiectele acvatice pe care le studiază, hidrologia generală a fost divizată în Oceanologie, Hidrogeologie și Hidrologia uscatului. Aceasta din urmă se împarte în Potamologie sau Hidrologia râurilor, Limnologie, Telmatologie și Glaciologie.

Apa ca element al vieții

Structura moleculară a apei.

După Glosarul Hidrologic Înternațional (1974) apa, ca obiect de studiu al hidrologiei, este faza lichidă a unui compus chimic format din 2 părți hidrogen și 16 de oxigen în greutate. Formula apei este H₂O, în care dispunerea atomilor de hidrogen, în raport cu cel de oxigen formează un triunghi în care cei doi atomi de hidrogen fac între ei un unghi de 104°30'.

Greutatea moleculară a apei este 18, atomul de oxigen având masa moleculară de 16, iar cel de hidrogen de 1. La formarea greutății moleculare, oxigenul participă cu 88,89%, iar hidrogenul cu 11,11%.

Apa grea se poate obține prin electroliza și distilarea repetată a apei obișnuite, dintr-o tonă de apă obținându-se 10 cm³ de apă grea. În comparație cu apa normală, reacțiile chimice ale apei grele sunt mult mai lente. Organismele animale și vegetale se comportă diferit în raport cu apa grea. Astfel, semințele nu încolțesc, șoarecii suportă apa grea în organism în proporție de 40%, iar peștii și organismele acvatice până la 32%. Ulterior s-a mai găsit un izotop al hidrogenului denumit tritiu (T) care combinat cu oxigenul dă apa hipergrea (T,O).

Caracteristicile fizice și chimice ale apei

Ca element indispensabil vieții pe Terra, apa se găsește în natură sub trei stări de agregare: gazoasă, lichidă și solidă.

Transformările de fază ale apei reprezintă unul dintre cele mai importante fenomene care se produc în natură, cu rol foarte mare în dinamica energiei calorice. Procesul implică toate cele trei stări de agregare, care primesc energie din mediu, sau o cedează acestuia.

În stare gazoasă apa, constituită din molecule simple, provine din evaporarea de la suprafața Oceanului Planetar, din apele uscatului, de la suprafața solului, din transpirația plantelor și a animalelor. Sub formă de vapori, ea se găsește în atmosferă în orice loc și în orice moment, dar concentrația variază în funcție de condițiile climatice. În această stare de agregare, apa este invizibilă, dar modifică transparența aerului, absorbind din spectrul solar radiațiile infraroșii.

În stare lichidă apa alcătuiește hidrosfera sau învelișul de apă al Pământului reprezentat de oceane, mări, lacuri, râuri și ape subterane. Din suprafața Terrei hidrosfera ocupă 70,8%, cu o pondere mai mare (81%) în emisfera sudică și mai mică (60%) în cea nordică.

În această stare intervine în toate reacțiile biologice și în cele fizice și chimice care au loc la suprafața uscatului. În ciclul hidrologic, reprezintă o verigă importantă care ține de la condensarea în nori, la căderea precipitațiilor și scurgerea de suprafață până la întâlnirea din nou a Oceanului Planetar.

În stare solidă apa trece prin înghetare fie din stare lichidă, când cedează mediului 80 cal/g, fie din stare de vapori prin procesul de desublimare, când cedează 620 cal/g. Sub formă de gheață este cantonată cea mai mare parte a apei dulci de pe suprafața pământului în cele două calote polare și în ghețarii din regiunile înalte. La trecerea în această stare, apa cristalizează în sistemul hexagonal, mărindu-și volumul cu 1/11.

Importanța apei pentru viață Pe Terra, nici un organism animal sau vegetal nu poate trăi fără apă. Această substanță, pe cât pare de simplă pe atât este de importantă pentru compoziția chimică a țesuturilor și pentru toate procesele vitale, care nu se pot produce decât într-un mediu umed. Fără apă, omul nu poate crește deoarece muşchii lui conțin 3/4 apă. Sângele conține 4/5 apă și circulă în organism, deoarece el păstrează întotdeauna aceeași cantitate de apă. Celulele tuturor organismelor nu pot trăi dacă nu conțin apă, sau dacă nu sunt într-un mediu lichid. În organismul uman nici un proces organic nu este posibil fără apă. Alimentația, respirația, digestia, asimilarea substanțelor hrănitoare, activitătile glandulare, circulația normală a sângelui ș.a. nu pot fi concepute fără apă. În organismele vii apa acționează ca lubrifiant, conferă flexibilitate muşchilor, tendoanelor, cartilagiilor și chiar oaselor, având un rol esential în metabolism, în reglarea temperaturii corpului și în hrănirea tesuturilor. În structura organismelor apa are o pondere foarte mare. Din greutatea unui adult de 70 kg 50 sunt apă. Dintr-o meduză de 500 gr, după uscare nu rămâne decât 3,2% din greutatea inițială, respectiv 16 gr.

În lumea vegetală, salatele, castraveții, spanacul, andivele conțin 95% apă. Ciupercile, roșiile, morcovii 90%, merele și perele 85%, cartofii 80%, pâinea 33%, iar fasolea și mazărea uscată 10%. Rezultă deci că apa este un lichid biologic prin excelență.

În viața socială apa are funcții foarte importante. În primul rând, ea este condiția de bază ca societatea să existe, fiind principalul suport al vieții si al sănătătii indivizilor din societate. Este un factor de producție pentru agricultură și industrie. Resursele de apă ale Terrei sunt estimate la circa 1 385 984 610 km³, din care cea mai mare parte (96,5%) se află în Oceanul Mondial fiind sărate și neutilizabile și numai 2,53% (35 029 210 km³) constituie rezerva de apă dulce a planetei. Din aceasta 69% se află cantonată sub formă solidă în ghețurile polare, în ghețari, în zăpadă și în regiunile cu permafrost ale planetei, în timp ce în râuri, lacuri și sub formă de apă biologică nu se află decât 0,3% din totalul cantității de apă dulce.

Ciclul hidrologic

Întreaga succesiune de faze pe care le parcurge apa trecând prin evaporare, de pe mări, oceane, continente și insule, în atmosferă și apoi, prin condensare și precipitare din nou pe acestea, este cunoscută și sub numele de *ciclu hidrologic*. În raport cu energia disponibilă și cu poziția geografică, apa mărilor, a oceanelor, cea de pe uscat și din atmosferă este în continuă mișcare, urmând o mulțime de trasee, greu de urmărit în practică, dar ușor de schematizat teoretic.

Volumul total al precipitațiilor căzute anual pe suprafata planetei noastre este de 577 000 km³. Această cantitate provine atât din apa evaporată de la suprafața Oceanului Mondial (505 000 km³), cât și la suprafața continentelor. Din această cantitate vehiculată prin atmosferă în decursul unui an, cea mai mare parte (458 000 km³) se reîntoarce la suprafata oceanelor, refăcând circuitul mic oceanic, ocean - atmosferă - ocean. Un circuit local poate avea loc și pe suprafața continentelor, când apa evaporată de pe acestea se ridică în atmosferă, condensează și cade sub formă de precipitații tot pe uscat, încheind circuitul mic continental - uscat - atmosferă - uscat. Din cantitatea de apă transportată prin atmosferă, de la ocean spre continente, de circa 100 500 km³, cea mai mare parte (66 000 km³) precipită la suprafața continentelor, intrând în *circuitul mare* și restul de 43 500 km³ își continuă drumul peste blocurile continentale și întâlnește din nou suprafața oceanică.

Resursele de apă dulce ale Terrei Resursele de apă dulce ale planetei, cantonate în râuri, lacuri, mlaștini, ghețari și în subteran, reprezintă numai 2,53 % din resursele de apă ale Terrei. Dacă ne referim la apele dulci, de pe suprafața uscatului, acestea constituind resursa care prin calitățile ei poate fi folosită, vom constata că din cantitatea totală, 68.7% (24 364 100 km³) este stocată sub formă de gheață sau de zăpezi veșnice la cei doi poli și în regiunile muntoase înalte. Această apă este păstrată în "frigiderul planetei", cea mai mare cantitate fiind în Antarctida (21 600 000 km³), în Groenlanda (2 340 000 km³), în Insulele Arctice (83 500 km³) și în regiunile cu munți înalți de pe glob (40 600 km³). Sub suprafața topografică a pământului calculele au dovedit că există 23 416 500 km³ din care numai 10 530 000 km³ sunt ape dulci utilizabile. Umiditatea solurilor însumează numai 16 500 km³. Totalitatea apelor dulci de pe uscat este repartizată astfel: 91 000 km³ în lacuri cu apă dulce, 11 470 km³ în mlastini, 2 120 km³ în râuri, 1 120 km³ apă biologică și 16 500 km³ umiditatea solului. Volumul scurgerii anuale prin toate râurile de pe uscat se ridică la circa 44 540 km³, dar debitul exploatabil este de circa 12 000 km³/an la care se mai adaugă 2 000 km³, reprezentând volumul din lacuri.

NOTIUNI DE HIDROGEOLOGIE

Apele subterane

Hidrogeologia este știința care se ocupă cu studiul originii, al dinamicii, cu regimul și extensiunea teritorială, cu calitatea, cu starea de zăcământ și cu însușirile fizico-chimice ale apelor subterane.

După comportamentul lor în raport cu apa, rocile care alcătuiesc

Porozitatea rocilor, definită ca proprietatea rocilor de a avea pori în masa lor, se estimează prin raportul (în procente) dintre volumul golurilor dintre granulele unei roci în stare naturală și volumul total

Permeabilitatea este proprietatea rocilor poroase de a permite circulația fluidelor prin golurile din structura lor. În raport cu această proprietate rocile sunt grupate în roci permeabile, care permit curgerea apei prin ele, roci semipermeabile, prin care apa circulă cu mare greutate și roci impermeabile, care nu permit trecerea apei prin ele.

sunt compacte, în care apa nu poate pătrunde.

Apa în scoarța pământului Formele de apă din roci

Apa care se găsește în roci și în porii acestora poate avea diferite forme, în funcție de caracteristicile rocilor, de starea lor sau de mărimea porilor. După raportul pe care-l are cu particulele de rocă, această apă poate fi legată și liberă.

fi legată chimic și fizic.

trebuie să avem în vedere că hidroizohipsele sunt liniile care unesc punctele cu aceeași cotă a nivelului piezometric, față de nivelul mării, iar hidroizobatele linii care unesc punctele cu aceeași adâncime a nivelului piezometric, față de suprafața topografică.

Directia de curgere a apelor subterane depinde de sensul pantei hidraulice, de înclinarea patului impermeabil și de poziția zonei de maximă alimentare. Ea poate fi determinată cu ajutorul hărților hidrogeologice deja existente, prin metoda trasorilor sau grafic.

Metoda marcării cu coloranți organici se folosește cu succes, deoarece fluoresceina, fuxina, uranina, fenolftaleina s.a. nu sunt toxice pentru om, plante și animale.

Procedeul grafic presupune existența a trei puțuri sau foraje apropiate și amplasate în așa fel încât să alcătuiască vârfurile unui triunghi

echilateral. La aplicarea acestei metode se pot întâlni trei situații: 1. Dacă nivelul în toate cele trei foraje se găsește la aceeași cotă, nivelul orizontului freatic este orizontal și nu se poate preciza o posibilă

direcție de deplasare. 2. Dacă în două foraje sau puţuri avem aceeași cotă, iar în cel de al treilea nivelul este mai ridicat, din el se coboară o perpendiculară pe

dreapta care unește primele două foraje și aceasta va fi direcția de curgere. 3. Dacă toate cele trei foraje au cote diferite, în acest caz, printr-o dreaptă se unește cota cea mai mare cu cea mai mică și prin interpolare se caută pe dreaptă punctul care ar avea cota celui de al treilea foraj. Acest punct se unește printr-o linie cu cel de al treilea foraj și pe ea se coboară o perpendiculară pornind de la forajul cu cota cea mai ridicată și aceasta va fi direcția de curgere a apelor subterane.

Stratele acvifere

căror regim de variație a nivelurilor piezometrice este sub influența

condițiilor climatice și ape de adâncime care nu mai sunt sub influența

condițiilor climatice locale, variația nivelurilor piezometrice nefiind

precipitațiile și este situată la cotele cele mai ridicate, zona de acumulare

cu extindere mare în subteran și cu o circulație redusă a apei prin strat și

zona de descărcare situată la cote inferioare ale stratului, fiind marcată,

existente între suprafața solului și nivelul piezometric al orizontului

suprafața terenului, cu variația nivelului piezometric influențată de

condițiile climatice. După terenurile în care se află, stratele acvifere se pot

în albiile majore ale acestora, formate de regulă din strate de nisipuri și

suspendate prin adâncirea acesteia, alcătuite din aceleași depozite de

depozitelor deluviale, poartă amprenta structurii acestor conuri, care de regulă

nu sunt alcătuite din depuneri omogene. În aceste formațiuni curgerea

fie la deal sau la munte. În zona de câmpie se găsesc la baza depozitelor

ca formând strate, deoarece se află în rețele izolate în care apa stagnează;

nisipuri și pietrișuri, au un orizont de sol mai bine format;

loessoide la adâncimi care depind de grosimea depozitului;

în rocile solubile, cum sunt calcarele și gipsurile.

grosimea stratului permeabil a devenit strat acvifer;

alimentare a stratului și de cantonare a apelor;

deasupra nivelului terenului.

Din această categorie fac parte:

potabilă a centrelor populate.

grohotis pe versantii usor înclinati.

zi, sub formă de izvor, pe linia de falie.

deasupra a fost erodat sau perforat.

Izvoarele

Apele din zona de aerație se întâlnesc în depozitele permeabile

Stratul acvifer freatic este primul orizont saturat cu apă întâlnit sub

a. Strate acvifere în depozite aluvionare întâlnite în lungul râurilor,

b. Strate acvifere situate la baza teraselor. Fiind vechi albii de râu,

c. Strate acvifere, cantonate la baza conurilor de dejecție sau a

d. Strate acvifere freatice în zonele interfluviale fie în zona de câmpie.

e. Acviferele din roci compacte cu fisuri mici nu pot fi considerate

f. Acviferele din roci compacte cu fisuri largi se întâlnesc de regulă

Stratele acvifere cantive sunt, de regulă, prinse între două strate

- strate acvifere captive fără presiune, în cazul în care nu toată

- strate acvifere captive sub presiune, când întregul strat permeabil

- apă ascensională, în cazul în care prin străpungerea stratului sau a

- apă arteziană, în cazul în care apa din foraj iese cu presiune

A. Izvoarele descendente rezultă din descărcarea unor strate acvifere,

1. Izvoarele descendente de strat rezultă din descărcarea apelor unui

ca urmare a unor denivelări morfologice, care au afectat un strat acvifer.

strat acvifer înclinat. După poziția stratului, acestea pot fi monoclinale

care provin din descărcarea unui strat acvifer înclinat, prins între două

strate impermeabile, sinclinale, care apar din stratele acvifere situate în

cuvetele sinclinale si *anticlinale*, când apar pe flancurile unui anticlinal

la baza versantilor, din descărcarea structurilor acvifere aproape

au ape bune și cu debite constante, fiind folosite la alimentarea cu apă

2. Izvoarele descendente de vale apar izolat sau ca linii de izvoare

3. Izvoarele descendente de terasă apar la baza depozitelor de terasă,

4. Izvoarele descendente de grohotiș apar la baza conurilor de

5. Izvoarele descendente din roci compacte apar în general din rocile

B. Izvoarele ascendente apar în cazul în care un strat acvifer este

1. Izvoarele ascendente de strat care apar în zone cu relief cutat.

2. Izvoarele ascendente de falie apar ca urmare a faptului că apa

3. Izvoarele arteziene iau naștere pe axul sinclinalelor sau când

4. Izvoarele vocluziene sunt specifice regiunilor calcaroase. Au primit

infiltrată în acvifer întâlnește o falie și un strat impermeabil și apare la

stratele acvifere sunt înclinate și sub presiune, când stratul permeabil de

această denumire după localitatea Vaucluse din Franța unde apar în număr

mare. Astfel de izvoare se formează în regiunile calcaroase, unde apa

între două strate impermeabile, stratul acvifer aflându-se sub presiunea

când suprafața de alimentare este mai ridicată ca cea de descărcare.

care are un strat acvifer prins între două strate impermeabile.

calcaroase după circulația lor prin rețele de fisuri și canale.

nivelului piezometric. Din această categorie fac parte:

orizontale sau ușor înclinate. (Pișota, Buta, 1981).

este saturat cu apă. Această situație este frecventă la straturile cu diferite

grade de înclinare, deoarece există o diferență de nivel între zona de

straturilor impermeabile de deasupra, apa urcă în foraj până sub suprafața

impermeabile, iar alimentarea lor nu corespunde cu arealul pe care-l

ocupă stratul. La o alternanță de strate permeabile și impermeabile,

stratele acvifere pot fi clasificate în funcție de situația nivelului

La un strat acvifer se întâlnește zona de alimentare care recepționează

receptivă la modificarea acestora.

de regulă, de aparitia izvoarelor.

clasifica în:

acviferului este radiară;

piezometric în:

acvifer freatic (Preda, Marosi, 1971).

pietrișuri acumulate în decursul timpului;

Un strat cu roci permeabile saturat cu apă este numit și strat acvifer. După modul de așezare, condițiile hidrogeologice și regimul de variație al nivelurilor piezometrice, apele subterane pot fi ape freatice sau libere al

calcaroase unde, se numesc "izbucuri" sau vulcanice denumite "gheizere".

După temperatura pe care o are apa, izvoarele pot fi reci, cu temperatura mai mică sau egală cu temperatura medie anuală a regiunii în care acestea se găsesc și calde (termale), cu temperatura apei mai ridicată decât temperatura medie a lunii celei mai calde.

După origine, izvoarele calde sunt geotermale, când provin din apele vadoase care, pătrunse prin fisuri, se încălzesc pe măsură ce coboară spre adânc și reapar calde și magmatogene care apar în arealele cu intensă activitate vulcanică. (în Japonia, Islanda, Antarctica, Noua Zeelandă ș.a.). După temperatura pe care o au, deosebim:

1. Izvoare hipotermale, care au ape cu temperaturi cuprinse între +20° și +35°. Sunt cele mai răspândite și apar din abundență în România la Lunca Bradului – Toplita (22,5°C), Băile Olănești (32,5°C), Mangalia (21,5°C), Băile Tuşnad (21°C), Timişoara (20,2°C), Arad (21,2°C) ş.a.;

2. Izvoare izotermale, cu temperatura foarte apropiată de cea a corpului uman (36-37°C). Se întâlnesc pe Valea Crișului la Vața de Jos (36-37°C). 3. Izvoare mezotermale, cu temperatura apei cuprinsă între 38 și

42°C (după unii autori până la 45°C). Apar în România la Băile Felix și

4. Izvoarele hipertermale, cu temperaturi mai mari de 45°. Ele vin din adâncime pe linii de falii, unele fiind chiar radioactive. Astfel de izvoare se întâlnesc la Băile Herculane (Baia Neptun, Baia Romană, Baia Diana, Şapte Izvoare), la Băile Felix (48 și 69°C).

Izvoarele minerale

Intră în această categorie apele încărcate cu o anumită cantitate de săruri. Geneza lor este legată de falii, vulcani, zăcăminte de petrol, cărbuni, gaz metan, sare etc

După gradul de mineralizare deosebim:

1. Izvoare oligominerale, care au o cantitate de săruri mai mică de 0.5 g/l. dar cu calități curative. În România astfel de izvoare termale apar în Câmpia Crișurilor (Răbăgani, Moneasa, Salonta, Băile Felix), și reci în Câmpia de

Vest și în Munții Apuseni (Cermei, Chișineu-Criș, Fibiș, Socodor, Bogda ș. a.); 2. Izvoare minerale, cu o cantitate de săruri mai mare de 0,5 g/l și cu proprietăți curative care sunt folosite extern sau intern pot fi ape balneare folosite la băi în cura externă și minerale în cea internă.

După compoziția chimică, deosebim:

1. *Izvoare carbogazoase simple* răspândite în regiunile cu emanații de CO₂ din ariile cu manifestări postvulcanice ale Carpaților Orientali. În România apar la Vișeul de Sus, Suseni, Căpâlnița, Zăbala, Pischia (Pişota, 1995);

2. Izvoare bicarbonatate carbogazoase se găsesc în zonele cu relief vulcanic și pot fi alcaline, când în conținutul lor predomină cationii de Na și K și terroase, când predomină cei de Ca și Mg. Apar la Valea Vinului, Parva, Sângeorz Băi, în bazinul Someșului Mare, la Orașul Nou și Bixad, în Depresiunea Oaș, la Borsec, Bilbor, Calnic. Olteni, Zizin și pe culoarul Mureșului dintre Metaliferi și Poiana Ruscă la Băcia, Vețel și Bretelin.

3. Izvoare bicarbonatate simple apar tot în aria manifestărilor post vulcanice, dar nu conțin CO₂. Se întâlnesc la Arad, Urzicuța, Craiova,

4. Izvoarele feruginoase au o cantitate de fier mai mică de 10 mg/l. Se întâlnesc la Turț- \bar{B} ăi, Bobota, Zalnoc, și Mocrea. Izvoare feruginoase carbogazoase apar și la Poiana Ilvei, Vatra Dornei, Dorna Cândreni, Poiana Negri, Miercurea-Ciuc, Malnaș-Vâlcele, Lipova, Buziaș ș.a.;

5. Izvoare sulfuroase în care predomină ionii de sulfuri (hidrogenul sulfurat și sulfurile). Apar în Podișul Moldovei, în Subcarpați, (Izvoarele Sucevei, Moinești, Aluniș, Pucioasa, Căciulata, Băile Olănești, Băile Govora). În Podișul Mehedinți și pe Valea Cernei apar la Balta, Bala și Băile Herculane:

6. Izvoare sulfatate sunt mai puțin mineralizate și provin de la mare adâncime. Se găsesc la Oglinzi, Băltățești, Borlești, (jud. Neamţ), Ivanda (jud. Timiş), Zăuan și Chiojd (jud. Sălaj).

7. Izvoare clorosodice au mineralizare ridicată ca urmare a proceselor de dizolvare din masivele de sare. Apar la Cacica, Tg-Ocna, Slănic Moldova, Slănic (Prahova), Țintea, Băicoi, Telega, Ocnele Mari, Ocna Sibiului, Turda, Ocna Mureș, Cojocna, Balta Albă, Ianca, Movila Miresii, Batogu,

8. *Izvoare iodurate* apar tot în regiuni cu depozite salifere. În România ape cu iod există la Vulcana Băi, Moreni, Berca, Sărata-Monteoru și Bazna, dar în acest ultim caz sunt situate în zona zăcămintelor de gaz

Izvoarele radioactive

Multe izvoare minerale au o radioactivitate naturală prin îmbogățirea cu ioni radioactivi, din radiatia rocilor eruptive acide, granite, porfire s.a. În funcție de gradul de radioactivitate pot fi: 1. Izvoare minerale foarte slab radioactive la: Dănești, Mădăraș,

Sâncrăeni, Leuta, Biborțeni, Malnaș Băi, Covasna, Vatra Dornei, Băile Felix, 1 Mai, Călacea, Cojocna, Băile Govora, Mangalia (Pișota, 1995); 2. Izvoare minerale cu radioactivitate slabă sunt legate de vechile

vetre vulcanice și apar la Stoiceni, Sântimbru Băi, Cârța, Vlăhița, Stâna de Vale, Moneasa, Buziaş; 3. Izvoare minerale cu radioactivitate moderată legată de rocile

eruptive acide, granite, gresii, de marnele din flişul carpatic etc. Apar la Bilbor, Borşa, Valea Vinului, Oradea, Lipova, Timişoara, Topalu, Căciulata, Călimănești, Băița, Tulgheș, Geoagiu Băi, Slănic Moldova; 4. Izvoare minerale cu radioactivitate mare la Borsec, Someșeni și

5. Izvoare minerale cu radioactivitate deosebită se găsesc la

Sângeorz Băi, Băile Tuşnad şi Băile Herculane.

HIDROLOGIA RÂURILOR (POTAMOLOGIA)

Apa căzută sub formă de precipitații pe uscat poate urma mai multe căi. O parte se infiltrează în sol de unde ori se reîntoarce la suprafata lui și se evaporă, ori este absorbită de rădăcinile plantelor și se pierde prin transpirație sau își continuă drumul descendent până ajunge la orizonturile freatice. Ceea ce rămâne la suprafata solului, în virtutea energiei potențiale pe care o are și a forțelor de gravitație, se va orienta spre formele negative ale scoarței care au rolul de a colecta acest surplus și a-l orienta spre nivelul Oceanului Planetar.

Hidrologia uscatului studiază partea din ciclul apei care se desfășoară la suprafața terenului între momentul căderii apei sub formă de precipitații și vărsarea în Oceanul Planetar sau într-o zonă endoreică.

Bazinul hidrografic

Definit ca arealul din cuprinsul căruia, o arteră hidrografică principală își adună apele, prin afluenții săi, bazinul hidrografic poate fi individualizat și caracterizat printr-o serie de parametri morfometrici bine precizați. El poate fi considerat ca un sistem deschis în care au loc, în permanență, schimburi de materie și de energie cu mediul înconjurător. Este o unitate teritorială și poate fi precis delimitată prin cumpenele de apă, putându-se face o estimare precisă a cantităților de materie și de energie intrate si iesite din bazin. Principala cale de pătrundere a materiei în bazin o constituie

precipitațiile. La acestea se adaugă intrările din bazinele vecine pe cale subterană(As), cu ajutorul vântului (Av) sau prin intervenția omului (Au) (fig. 2). Intrarea materiei este însoțită de o cantitate de energie proporțională cu masa, dar în afară de aceasta, suprafața oricărui bazin recepționează energie de la Soare, prin insolație. O parte din cantitățile de materie și de energie se înmagazinează ca urmare a proceselor fizice si biochimice, iar alta părăseste limitele bazinului pe diferite căi. Astfel, cantitatea de apă neînmagazinată se evaporă (Ev), poate fi trecută în alte bazine ca urmare a acțiunii vântului (Pv), pe cale subterană (Ps) sau ca urmare a interventiei omului (Pu). O parte din energia primită (Es) este reflectată de suprafața bazinului și se pierde în spațiu (Er). Acest schimb cu mediul înconjurător este permanent și constituie premisa existentei oricărui bazin hidrografic.

Elementele morfometrice ale bazinului hidrografic

Cumpăna de ape este linia care separă bazinele hidrografice vecine, unind punctele cu cele mai ridicate altitudini. În plan, aceasta reprezintă perimetrul bazinului hidrografic cu un rol foarte important în calcularea coeficientului de formă a bazinului.

Perimetrul bazinului reprezintă lungimea proiecției orizontale a cumpenei apelor.

Suprafata bazinului (S.) este spatiul drenat de reteaua de cursuri temporare și permanente, delimitată de cumpăna de ape și exprimată în

Forma bazinului hidrografic poate fi aprciată calitativ sau cantitativ. Evaluarea cantitativă a formei bazinului se poate estima prin factorul de formă, raportul de circularitate, raportul de alungire ș.a.

Proprietățile hidrologice ale rocilor

scoarța terestră, se împart în roci compacte, care prin coeziunea dintre particule nu permit circulația și depozitarea apei, roci fisurate, consolidate, dar care din diferite cauze au fost fisurate sau fracturate și roci poroase cu spații libere între granule, care prezintă interes din punct de vedere hidrogeologic.

al materialului (inclusiv porii).

În raport cu permeabilitatea, rocile se împart în roci acvifere, cu pori supracapilari și cu capacitatea de a înmagazina apa, dar și de a o ceda prin curgere, roci acvilude cu pori capilari și subcapilari, care au capacitatea de înmagazinare, dar având porozitatea capilară mică nu au capacitatea de cedare (argilele și marnele) și roci acvifuge care

1. Apă legată determină umiditatea naturală a rocilor; ea poate

Facultatea de Geografie

HIDROLOGIE

Prof.univ.dr. Ion ZĂVOIANU

a) Apa legată chimic intră în compoziția chimică a rocilor, fiind strâns legată de rețeaua cristalină a mineralelor sub formă de apă de constituție în compoziția chimică a mineralelor, apă de cristalizare care participă la alcătuirea unor rețele cristaline, dar nu este atât de puternic legată chimic și apa zeolitică prezentă sub formă de molecule în spatiile retelei cristaline.

b) Apa legată fizic înconjoară particulele minerale ca urmare a fortelor moleculare și electrochimice și poate fi higroscopică, când îmbracă granulele de rocă sub forma unei pelicule foarte subțiri și se menține legată ca urmare a forțelor electromoleculare de atracție dintre rocă și moleculele de apă, peliculară stabil legată, când formează un al doilea înveliş foarte subțire în jurul granulelor tot datorită forțelor electromoleculare și peliculară labil legată în stare lichidă cu o

vâscozitate mai ridicată, și cu o ușoară conductibilitate (fig.1). 2. Apa liberă sau nelegată se mișcă în spațiile dintre granulele rocilor ca urmare a forțelor capilare și gravitaționale. În stare lichidă apa liberă se întâlnește în porii rocilor sub formă de apa capilară care se menține în porii rocilor ca urmare a tensiunii superficiale și a forțelor capilare, având capacitatea de a urca prin acesti pori la înălțimi invers proporționale cu diametrul lor și apa gravifică ce circulă prin porii supracapilari (0,5 și 1,2 mm) și prin fisurile rocilor sub acțiunea forțelor gravitaționale.

Zonele de umiditate pe verticală

ape prezentate, numai apa gravifică are capacitatea de a se deplasa și a ajunge la nivelul apei subterane, circulând prin porii supracapilari sau prin golurile subterane. După gradul de încărcare a stratelor permeabile, putem deosebi strate permeabile nesaturate, formate din roci granulare sau compacte fisurate, prin care apa gravifică poate circula, dar nu se acumulează și strate permeabile saturate, sau acvifere care permit acumularea apelor gravifice care apoi se pot deplasa în virtutea legilor hidrodinamice. Într-un profil efectuat pe traseul circulației verticale a apelor infiltrate, deosebim două zone importante:

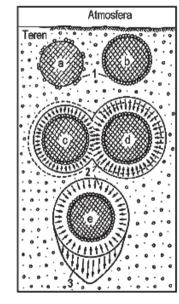

Fig. 1 - Forme de apă în roci: a, b –granule cu apă higroscopică (a - higroscopicitate incompletă; b – higroscopicitate maximă); c. d – granule de apă higroscopică și peliculară cu grosime diferită. Apa peliculară se deplasează de la particula d la particula c pentru realizarea unor pelicule cu grosime egală: e - particulă cu apă higroscopică și peliculară. Apa peliculară în exces trece în apă gravifică. 1- apă higroscopică; 2 – apă peliculară; 3 – apă gravifică. Săgețile indică atracția apei, iar

1. Zona de aerație sau de saturare incompletă ține de la suprafața terenului până la suprafața orizontului acvifer freatic. Această zonă se remarcă prin faptul că orizontul permeabil are porii capilari saturați, dar nu și pe cei

Subzona de evapotranspirație este situată în orizontul superficial al solului care vine în contact cu atmosfera, dar care conține și rădăcinile covorului vegetal. Deci din acest orizont care poate ajunge până la 1-3 m, apa infiltrată din precipitații și reținută prin capilaritate poate fi cedată

care se găsește orizontul acvifer, ea poate avea grosimi variate. În interiorul acestei subzone, nu se păstrează decât umiditatea suspendată în porii capilari, din care cauză umiditatea, în mod natural, nu are o variatie prea mare si nici nu poate ceda apa zonei superioare. Subzona capilară se află la contactul dintre zona de aeratie și cea de

provine din orizontul freatic.

2. Zona de saturație este situată sub nivelul apelor freatice și are o grosime variabilă în funcție de structura geologică, de dispunerea stratelor și de poziția spațială a acestora. Această grosime poate scădea în cazul în care apa din strat este exploatată și poate crește, dacă stratul

Tot în adâncime, în raport cu procesele geochimice care au loc între apă și rocile care o conțin, deosebim zona de oxidație care corespunde cu cea de aerație și zona de cimentație situată sub nivelul apelor freatice până la adâncimi, care, după unii autori, pot ajunge până la 9 –12 km.

Coeficientul de infiltrare este definit prin viteza cu care apa circulă prin solul si rocile nesaturate, iar cel de *filtrare* prin viteza cu care apa circulă prin rocile cu pori saturati

Izvoarele sunt punctele de apariție la zi a apelor subterane dintr-un cerculețele mici apa liberă (după strat acvifer. Poate apare la baza unui abrupt, a unui versant, prin Lebedev). eroziunea unui strat acvifer sau printr-un accident tectonic (falii, fisuri). Clasificarea izvoarelor După situația geologică, izvoarele se împart în descendente și ascendente:

atmosferei prin evaporare sau prin sistemul radicular al plantelor. Subzona intermediară sau de retenție se găsește sub cea de evapotranspirație și ține până la cea capilară. În funcție de adâncimea la

saturație și are grosimi variabile în funcție de starea de capilaritate pe care o au rocile respective. Ea are o umiditate mai mare ca zona intermediară și conține apă higroscopică, peliculară și apă capilară care

este alimentat abundent din precipitații sau ca urmare a unor acțiuni umane, cum a fost practicarea neratională a irigatiilor.

Circulația apelor subterane Circulația apei gravifice prin porii și fisurile rocilor poate fi verticală. laterală sau mixtă.

Metode de determinare a circulației apelor subterane Cunoasterea poziției altimetrice a nivelului piezometric ne permite

să aflăm presiunea lichidului într-un punct oarecare și să studiem

circulația apelor subterane. În cazul în care există hărți hidrogeologice

pâraielor poate dispărea parțial sau total pe fisuri sau canale, circulă subteran și apare mai jos cu debite bogate. Locul de apariție se numește "izvor vocluzian" sau "izbuc", iar cel de dispariție al apei se numește "sorb". 5. Izvoarele intermitente au descărcarea la intervale de timp bine

definite în functie de modul de alimentare. Ele pot fi întâlnite în regiunile

Studioul din Palatul Învățământului, Științei și Culturii Str. Ion Ghica, nr. 13

Programul

Televiziunii *România de Mâine (tvRM)*

LUNI 31 ianuarie 2005

- 6:00 Preluare **Deutsche Welle**.
- Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r) 6:30 Săptămâna externă (r)
- 7:00 Bună dimineața! (informații utile, revista presei, interviuri, muzică)
- 9:50 **Ştiri tvRM**
- 10:00 Consultații pentru sesiunea de examene (anul II) Finanțe și Bănci. Emisiune în direct moderată de Ilie Ciurescu. Disciplinele: 1. Management Financiar-Bancar – prof. Ilie Mihai, 2. Monedă și credit – prof. univ. dr. Gh. Manolescu,
 - 3. Matematici financiare și actuariale - lector drd. Rodica Ioan
- 12:00 Academica. Starea culturii: Arta monumentală în peisajul urbanistic românesc. Emisiune de Marina Roman Boiangiu (r)
- 13:00 Oameni care au fost, oameni care sunt: Marin Sorescu (I). Emisiune de Corneliu Toader
- 14:00 Stiri tvRM
- 14:05 Mereu în top: Invitat: invitat: Adrian Daminescu - interpret (Î) (r). Emisiune de Violeta Screciu
- 14:30 Video VIP. Emisiune de Leonard Hențiu (r)
- 15:00 Film documentar: Portrete
- 15:30 Întâlnire cu folclorul: Maria Enache, Ctin. Pârvu, Carmen Munteanu, Ilie Dragomir. Emisiune de Theodora Popescu 16:00 Preluare **Deutsche Welle**
- Traducere și dublaj: Mihaela Anastase 16:30 Film documentar: Bourgogne
- 17:30 Ce trebuie să știm despre bolile digestive? Emisiune de prof. univ. dr. Alexandru Oproiu
- 18:30 Actualități 19:10 Jurnal economic
- 19:20 În dialog cu Administrația Publică. Emisiune de George Nicolau
- 21:00 **Academica. Economie:** Recalcularea pensiilor și reforma sistemului de pensii. Invitat Gheorghe Barbu – Ministrul Muncii. Emisiune de Ilie Şerbănescu
- 22:00 Presa pe diagonală
- 22:30 **Fără menajamente:** Cavalerii fluierului, victime sau călăi? Invitați: Ion Crăciunescu și Alexandru Tudor.
- Emisiune de Mugur Popovici 23:30 24 de ore. Retrospectivă politică
- Emisiune de George Marinescu 00:00 Film documentar: Bourgogne (r)
- 01:00 Consultații pentru examene (r)
- 03:00 Film documentar: Portrete (r)
- 03:30 Mereu în top: Invitat: Adrian Daminescu intepret (I) (r) Emisiune de Violeta Screciu
- 04:00 **Video VIP**. Emisiune de Leonard Hentiu (r)
- 05:00 Film documentar: Bourgogne (r)

MARTI 1 februarie 2005

- 6:00 Preluare **Deutsche Welle.**
- Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r) 6:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
- Emisiune de George Marinescu (r).
- 7:00 Bună dimineața! (informații utile, revista presei, interviuri, muzică)
- 9:50 Stiri tvRM
- 10:00 Consultații pentru sesiunea de examene: Filosofie și Jurnalism (anul II). Emisiune în direct moderată de Ilie Ciurescu. Disciplinele: 1. Ontologie (I) – prof. univ. dr. Ion Tudosescu, 2. Istoria filosofiei
 - medievale lector drd. Loredana Bocșa, 3. Conceperea si elaborarea ziarului
 - conf. Mihai Cernat, 4. Publicistică radio
- lector drd. Sofia Gergescu 12:00 Academica. Economie (r) 13:00 Oameni care au fost, oameni care sunt: Marin Sorescu (II).
- Emisiune de Corneliu Toader 14:00 Stiri tvRM
- 14:05 **Cinepanorama.** Emisiune de Eugen Atanasiu (r) 15:00 Film documentar: Program educational
- 15:30 Varietăți muzicale. Emisiune de Dumitru Cucu
- 16:00 Preluare Deutsche Welle. Traducere și dublaj: Mihaela Anastase
- 16:30 Amfitrion Corina: invitată Veselovski Rosita traducător. Realizator Corina Chiriac
- 17:30 Eva. Talk-show cu şi despre femei. Emisiune de Adelina Grancea și Alexandru Ganci
- 18:30 Actualități 19:10 Jurnal economic
- 19:20 În dialog cu Administrația Publică. Emisiune de George Nicolau
- 21:00 Academica. Învățământ: Învățământul superior românesc și integrarea europeană. Emisiune de Ilie Ciurescu
- 22:00 Presa pe diagonală
- 22:30 Economia de mâine: Finanțări din fonduri europene pentru întreprinderile mici și mijlocii. Invitați: Ovidiu Chirovici - președinte Agenția pentru întreprinderi mici și mijlocii, Ovidiu Voinea – director Grupul de Economie Aplicată. Emisiune de Nicolae Mardari

- 23:30 24 de ore. Retrospectivă politică.
- Emisiune de George Marinescu
- 00:00 Îți mai aduci aminte doamnă?
- Emisiune de Ionela Prodan (r)
- 01:00 Consultații pentru examene (r) 03:00 Cinepanorama. Emisiune de Eugen Atanasiu (r)
- 04:00 Film documentar: Program educațional (r) 04:30 Varietăti muzicale. Emisiune de Dumitru Cucu (r)
- 05:00 Amfitrion Corina. Realizator Corina Chiriac (r)

MIERCURI 2 februarie 2005

- 6:00 Preluare **Deutsche Welle.**
- Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r) 24 de ore. Retrospectivă politică.
- Emisiune de George Marinescu (r)
- 7:00 Bună dimineața! (informații utile, revista presei, interviuri, muzică)
- 9:50 Ştiri tvRM
- 10:00 Consultații pentru sesiunea de examene: Matematică - Informatică (anul II). Emisiune în direct moderată de Ilie Ciurescu. Disciplinele:
 - 1. Ecuații prof. univ. dr. Gheorghe Duda, 2. Combinatorică și Teoria grafurilor – conf. univ. dr. Mariana Popa, **3. Geometrie** diferențială – prof. univ.dr. Gheorghe Duda
- 12:00 Academica. Starea culturii: Cultură și model cultural. Invitat Ion Brad, Emisiune de Nicolae Dan Fruntelată (r)

13:00 Oameni care au fost, oameni care sunt: Spiru Haret.

- (Stelian Grădinaru)
- Emisiune de Eugenia Grosu Popescu 14:00 **Stiri tvRM**
- 14:05 Eva. Talk show cu şi despre femei. Emisiune de Adelina Grancea și Alexandru Ganci (r)
- 15:00 **Film documentar:** Sponsorizarea artelor
- 15:30 Întâlnire cu folclorul: soliști Angelina Mirea, Aurel Serafim, Mirela Mănescu. Emisiune de Theodora Popescu
- 16:00 Preluare Deutsche Welle.
- Traducere și dublaj: Mihaela Anastase 16:30 Film artistic românesc: "Concurs" (r)
- 18:00 Film documentar: Nigeria (X)
- 18:30 Actualități
- 19:10 Jurnal economic
- 19:20 În dialog cu Administrația Publică. Emisiune de George Nicolau
- Academica. România în lume: Activitatea Parchetului Național Anticorupție. Invitați: Ion Amariei – procuror general, general Mircea Chelaru – președinte PUNR, Silviu Alupei – jurnalist. Emisiune de Nicolae Mardari
- 22:00 Presa pe diagonală 22:30 Diagnostic de urgență. Emisiune de Florin Tudose
- 23:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
- Emisiune de George Marinescu
- 00:00 Univers clasic: Recital de muzică ebraică pentru voce și chitară. Soprana Maria Gabriela Munari și Maurizio Pagliarini - chitară. Emisiune de Mihai Darie
- 01:00 Consultații pentru examene (r) 03:00 Film artistic românesc: "Concurs" (r)
- 04:30 Film documentar: Nigeria (X)
- 05:00 Film documentar în serial: Sponsorizarea artelor

JOI 3 februarie 2005

- 6:00 Preluare **Deutsche Welle.**
- Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r) 6:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
- Emisiune de George Marinescu (r) 7:00 Bună dimineața! (informații utile, revista presei,
- interviuri, muzică)
- 9:50 **Ştiri tvRM**
- 10:00 Consultații pentru sesiunea de examene: Limba și Literatura Română (anul II). Emisiune în direct moderată de Ilie Ciurescu. Disciplinele: 1. Istoria literaturii române – asist. Simona Iacob, 2. Limba română contemporană – prof. univ. dr. Ioan Toma, 3. Limba franceză – lector dr. Mihaela Chapelan
- 12:00 Academica. Știință (r)
- 13:00 Oameni care au fost, oameni care sunt: Carmen Stănescu. Emisiune de Marina Roman Boiangiu
- 14:05 Ani de liceu: Prezentarea Liceului teoretic "Aurel Vlaicu" - București (r). Emisiune de Mugur Popovici și Alina Motoc
- 15:00 Film documentar: Stress 15:30 Un cântec pentru inima ta. Emisiune de Dumitru Cucu
- 16:00 Preluare **Deutsche Welle.**
- Traducere și dublaj: Mihaela Anastase Amfitrion Corina: invitată: dr. Aurora Stănescu – Şef Secție Relații Publice și Marketing Cultural Muzeul Antipa.
- Emisiune de Corina Chiriac 17:30 Lumea de mâine: "Știință și spiritualitate". Emisiune de Cristian Român
- Actualități
- 19:10 Jurnal economic
- 19:20 În dialog cu Administrația Publică. Emisiune de George Nicolau

- 21:00 Academica. Starea culturii: « Cartea de citire, cartea de înstrăinare »: despre manualul de limba română de gimnaziu, despre șabloane și absențe. Invitați: prof. univ. Nicolae Nicolae, Valentin F. Mihăilescu.
- Emisiune de Nicolae Dan Fruntelată 22:00 Presa pe diagonală 22:30 Ani de liceu: Liceul teoretic "Tudor Vladimirescu" București.
- Emisiune de Mugur Popovici și Alina Motoc 23:30 24 de ore. Retrospectivă politică.
- Emisiune de George Marinescu 00:00 Un cântec pentru inima ta. Emisiune de Dumitru Cucu (r)
- 00:30 Film documentar: Stress (r)
- 01:00 Consultații pentru examene (r)
- 03:00 **Amfitrion Corina.** Emisiune de Corina Chiriac (r) 04:00 Ani de liceu (r). Emisiune de Mugur Popovici și Alina Motoc 05:00 Film documentar: Stress (r)

VINERI

- 4 februarie 2005
- 6:00 Preluare **Deutsche Welle.**
- Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r) 6:30 24 de ore. Retrospectivă politică.
- Emisiune de George Marinescu (r) 7:00 **Bună dimineața!** (informații utile, revista presei,
- interviuri, muzică) 9:50 Stiri tvRM
- 10:00 Consultații pentru sesiunea de examene: Limba și Literatura Română (anul III). Emisiune în direct moderată de Ilie Ciurescu. Disciplinele: 1. Istoria literaturii române – prof. univ. dr. Ion Dodu Bălan
 - **2. Limba română contemporană** conf. univ. dr. Florin Popescu, 3. Istoria literaturii engleze
- lector drd. Florin Pâtea 12:00 Academica. Economie (r) 13:00 Oameni care au fost, oameni care sunt: prof. univ. dr. Vasile
- Cândea. Emisiune de Eugenia Grosu Popescu
- 14:05 Să stăm de vorbă: cu Elena Merișoreanu, Gabriel Ciubuc,
- Cristina Vanea (r) 15:00 Film documentar: Proiectarea unui produs 15:30 Întâlnire cu folclorul. Soliști: Nina Predescu, Mihai
- Mihalache, Ctin. Matei. Emisiune de Theodora Popescu 16:00 Preluare Deutsche Welle.
- Traducere și dublaj: Mihaela Anastase 16:30 Prezentul continuu: Acordarea burselor de merit
- la Facultatea de Filosofie și Jurnalism, Limbi și Literaturi Străine – Universitatea Spiru Haret. Emisiune de Bianca Văcariu și Mugur Popovici
- 17:30 Poveste de la arlechin: Teatrul Nottara, piesa "De trei ori dragoste" regia Ulrike Döpfer. Emisiune de Gabriela Bănărescu (r)
- 18:00 Deschide cartea! Emisiune de Alexandru Mironov 18:30 Actualităti
- 19:10 Jurnal economic
- 19:20 Forum IT: "Arhivele digitale". Emisiune de Cătălin Grosu 20:20 Film documentar: Pădurea oglinzilor (IV) 21:00 Academica. Știință: "Un nou univers!".
- Emisiune de Cătălin Grosu 22:00 Presa pe diagonală
- 22:30 Gazonul fierbinte: Copiii și juniori, adevărata problemă! Emisiune de Mugur Popovici
- 23:30 24 de ore. Retrospectivă politică.
- Emisiune de George Marinescu
- 00:00 Univers clasic: Recital Stagiune muzicală 2004/2005 la Parlamentul României. Emisiune de Mihai Darie
- 00:30 Film documentar: Pădurea oglinzilor (IV) (r)
- 01:00 Consultații pentru examene (r)
- 03:00 Prezentul continuu (r) 04:00 Să stăm de vorbă (r)

05:00 Poveste de la arlechin (r)

SÂMBĂTĂ

- 6:30 24 de ore. Retrospectivă politică.
- 6:00 Preluare Deutsche Welle (r)

5 februarie 2005

- Emisiune de George Marinescu (r) 7:00 Presa pe diagonală (r)
 - Upinia
 - natională **Telefoane:** 410.39.11 și 410.39.13,
 - interioare: 116, 122, 105 Fax:

411.33.84

Comisia de Securitate Alimentară, prof. univ. dr. Ion Dumitrache, director Institutul de Igienă Alimentară. Emisiune de Constantin Pintilie

7:30 Knock out. Emisiune de Alexandru Ganci

11:00 Viitorul în prezent: "Călător prin România".

Emisiune de Cătălin Grosu

8:00 Diagnostic de urgență. Emisiune de Florin Tudose (r).

10:00 Sunteți un om sănătos?. Emisiune de Constantin Dumitrache

Institutul de Cercetari Alimentare, Marcela Badea,

Invitați prof. univ. dr. Gh. Mencinicovschi – director general,

9:00 Planeta copiilor. Emisiune de Ștefan Iordache (r).

12:00 Agricultura și alimentația: Siguranța alimentară.

- 13:00 Miorița antologie de cultură tradițională. Emisiune de Ioan Filip 13:30 Viața ca un spectacol. Emisiune prezentată de Fuego.
- Emisiune de Vlad Leu 16:00 Cinepanorama. Emisiune de Eugen Atanasiu
- 17:00 Priză directă. Emisiune de actualitate culturală. Realizator Marina Roman Boiangiu 17:40 Varietăți muzicale (II). Emisiune de Dumitru Cucu
- 18:00 Prietenii lui Marcel Dragomir: Petre Geambaşu.
- Emisiune de Marcel Dragomir 18:30 Actualităti
- 19:00 Film artistic românesc: "Vacanță tragică" 21:00 Film serial: Arsene Lupin ep. (XVI)
- 22:00 Provocarea. Emisiune de Leonard Hențiu 22:40 Café concert. Emisiune de Dumitru Cucu
- 23:00 Mereu în top: Adrian Daminescu interpret (II). Emisiune de Violeta Screciu
- 23:30 Săptămâna internă 00:00 Film artistic românesc: "Vacanță tragică" (r)
- 02:00 Film serial: Arsene Lupin ep. (XVI) (r) 03:00 Cinepanorama. Emisiune de Eugen Atanasiu (r)
- 04:00 Viața ca un spectacol (r) **DUMINICA**
- 6 februarie 2005
- 6:00 Preluare Deutsche Welle.
- Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r) 6:30 Săptămâna internă (r) 7:00 Sportul în lume (r)
- 7:30 **Deschide cartea!** Emisiune de Alexandru Mironov (r) 8:00 Ecumenica. Emisiune de Sorin Bejan 9:30 Călător prin România. Emisiune de Ciprian Vasilescu (r) 10:00 Planeta copiilor. Emisiune concurs între elevii clasei
- ai școlii generale nr 93 din București. Realizatori Stefan Iordache si Mihaela Matei 11:00 Să stăm de vorbă: cu Mădălina Manole și Matilda Pascal - Cojocărița. Emisiune de Mugur Popovici și Bianca Văcariu

a III- a B ai școlii generale 98 și elevii clasei a III-a D

12:00 Ora melomanului. Emisiune de Dumitru Cucu 13:00 **Amfitrion Corina:** Invitat prof. univ. dr. Ştefan Velniciuc. Emisiune de Corina Chiriac

14:00 Secretele succesului cu invitații Oanei Sârbu

17:00 Arta documentarului: Pe urmele lui Balto (II).

- Realizator Daniel Paraschiv 18:00 Video VIP. Emisiune de Leonard Hențiu 18:30 Actualități 19:00 **Sportul în lume.** Emisiune de Mugur Popovici
- 19:30 Amintiri de la filmare: Invitată regizoarea de film Ada Pistiner. Emisiune de Ion Bucheru 20:00 Cântecul și casa lui: Recital Ion Lăceanu și formația sa
- Emisiune de Ionela Prodan 21:00 Film artistic: Căința (Mosfilm)

Realizator Daniel Paraschiv

- 22:30 Café concert. Emisiune de Dumitru Cucu 23:00 Film documentar: Căsătorie în regiunea Odenwald
- 00:00 Film artistic: Căința (Mosfilm) (r) 02:00 Cântecul și casa lui (r)
- 03:00 Amfitrion Corina. Emisiune de Corina Chiriac (r)
- 04:00 Amintiri de la filmare (r) 05:00 Arta documentarului: Pe urmele lui Balto (II) (r).
- Instituție social umanistă de cultură, știință și învățământ Revista se poate procura prin abonament de la toate oficiile poștale din țară. În Catalogul RODIPET, revista se regăsește la poziția 2.256. Solicitări de abonamente se pot adresa redacției, cu plata prin mandat poștal sau dispoziție de plată pe adresa: Opinia națională, Splaiul Independenței

REVISTA OPINIA NATIONALĂ ESTE EDITATĂ

DE FUNDATIA ROMÂNIA DE MÂINE.

23:30 Săptămâna externă

nr. 313, Sectorul 6, București, Cont 2511.1-23.1/rol - B.C.R. – Sucursala Unirea. ISSN 1221-4019

Machetarea computerizată și tiparul executate de LABORATORUL DE TEHNOREDACTARE ȘI TIPOGRAFIA FUNDAȚIEI *ROMÂNIA DE MÂINE* Publicația OPINIA NAȚIONALĂ este înregistrată la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci la

nr. 24.000/7.090.672 din 3 septembrie 1997.

UNIREA PRINCIPATELOR ROMÂNE

O perspectivă sociologică

(Continuare din pag. 1)

Romanul lui Mihail Diaconescu, Speranța, reînvie fenomenologia unei mari sperante colective în Europa dunăreană. Aceasta este speranta națională. De ea se leagă hotărâtor tot viitorul acestor popoare. Aceasta reprezenta forța și formula sufletească colectivă pe care se vor rezema toate proiectele politice ale Europei Dunărene.

Un roman istoric are forță și valoare de îndată ce reușește să surprindă cercurile din care se naște o geografie sufletească neconfundabilă. Cu secolul al XIX-lea românii intraseră într-un proces de expansionară împlinire a noii lor geografii sufletești: geografia națională.

Acest proces complex este evocat de romanul lui Mihail Diaconescu. Fiind primul roman al Unirii din istoria literaturii române, interesul nostru pentru o asemenea operă capătă o semnificație specială. Momentul Unirii este de o atât de covârșitoare însemnătate pentru istoria acestui "neam latin de la Dunărea de Jos" încât este de mirare că până astăzi beletristica s-a arătat atât de prudentă în raport cu un asemenea eveniment crucial. Cum este evocat complexul istoric în care s-au mișcat ideea și procesul Unirii? Care este geografia de referință a unui asemenea complex istoric? Cum va fi arătat arhitectura sufletească a momentului istoric al Unirii? Ce forțe au fost implicate în "jocul istoriei"? Ce tipuri sufletești au crescut în mediul ideologic al Unirii?

Lumile istorice, căci lumi au fost, s-au mișcat pe orizontală, dar au cunoscut și mișcări verticale, înălțări și surpări, împletituri și destrămări de ample proporții. Acesta este unul dintre unghiurile posibile din care se poate face lectura acestui roman. Un asemenea unghi de privire este acela al sociologiei și antropologiei istorice și, evident, el nu este decât unul dintre cele posibile.

Cum arăta epoca în care s-a dezvoltat complexul ideologic și sufletesc al Unirii? Care a fost "poziția" românilor în contextul acelei epoci? De obicei se spune că epoca a fost favorabilă experiențelor cruciale, întemeietoare. Secolul al XIX-lea este socotit "secolul revoluțiilor". Nu trebuie uitat însă că tot acum se întărește mai mult ca oricând rețeaua dinastică, cu multiple rădăcini, care acoperea întreaga Europă. Marii monarhi făceau parte dintr-o "familie", și unul dintre straturile care se luminează în romanul lui Mihail Diaconescu este acela al caselor domnitoare ale Europei, care, peste marea diversitate de ritmuri și interese regionale, se afla într-un consens dinastic perfect.

Acest consens își mută centrul de greutate într-una ori alta dintre realitățile europene dar, în esența lui, era astfel țesut încât niciodată n-ar fi ieșit dintr-un echilibru dinastic strategic. Peste disensiunile dintre Turcia și Rusia, dintre Austria și Rusia, dintre Anglia și Rusia, dintre Turcia și Austria etc., toate casele domnitoare se aflau într-un acord perfect în ceea ce privește extirparea oricăror elemente ale mișcărilor liberale "bine ascunse" de haina grupărilor conspirative secrete peste tot în Europa.

La întâlnirea de la Viena, care a precedat-o pe cea de la Constantinopol în chestiunea războiului Crimeii, marile puteri discută. prin vocea lui Gorceakov, reprezentantul Rusiei, și prin poziția lui Boul Schauenstein, reprezentantul austriac, ideea unor "măsuri aspre de pedepsire contra uneltirilor primejdioase pentru pacea imperiilor" Aceste măsuri ar fi urmat, cereau cei doi, să fie cuprinse în legislația Principatelor Române.

Iată asadar cele două forțe aflate în luptă pe scena Europei: imperiile de o parte, susținute prin acord dinastic de marile puteri atlantice, și națiunile central-europene, sud-estice și mediteraneene, de alta. Acesta era axul istoriei în secolul al XIX-lea și meritul romanului lui Mihail Diaconescu stă, între altele, în examinarea acestui ax european. Aceasta era conjunctura înfruntării dintre imperiile revolute și națiunile în expansiune. Sub acest înțeles se desfășoară întreaga acțiune a romanului lui Mihail Diaconescu.

Forța sufletească din care a izvorât geografia acestei formidabile tensiuni europene a fost speranța națională, speranța Unirii. Aceasta mișca toate neamurile răsăritene și central-europene, avându-și, se pare, nucleul pulsator în Principate. Această speranță învăluie în dreapta ei lumină, momentul unionist, care se suprapune cu domnia lui Grigore Alexandru Ghica al X-lea, nepotul celui care fusese ucis prin uneltirile austriecilor, primul martir căzut sub rostogolirea austriacă spre Dunăre. O dată cu

anexarea Bucovinei cădea capul voievodului care se împotrivise. Privit dinlăuntru, regimul lui Grigore Alexandru Ghica al X-lea ne apare ca acela care a creat mediul de potențare a spiritului public revoltat, nortit însă în straturile de ios dună domnia seculară a fanariotilor. Fără această acțiune n-ar fi fost posibilă nici Unirea, căci aceasta presupunea educarea sentimentului demnității naționale, ceea ce reclamă gesturi practice colective de împotrivire la dominația străină și la orice formă

de uzurpare a naționalității legitime. Grigore Alexandru Ghica al X-lea este un personaj tragic. El închide tenebrele istoriei în sufletul său, pentru a le transfigura în gesturi luminoase pentru supusi. Mihail Diaconescu a reusit, credem, una din cele mai plauzibile construcții psihologice de monarh luminat. Rostul acestuia, așa cum apare din romanul Speranța, este acela de a fi "canalul cosmic", prin care forțele tenebroase și tragice ale istoriei trebuie să se preschimbe în forțe luminoase și salvatoare, când se revarsă asupra supuşilor. Acesta este rostul şi rolul monarhului luminat. Aşa ne putem explica psihologia personajului creat de Mihail Diaconescu: plin de

"Pe tronul Moldovei stătuse un domn, Grigore Ghica, de o curăție de caracter si de o iubire de patrie care cu greu își va găsi seamăn în istoria noastră. Tot ce pământul Daciei avea mai luminat a fost strâns de el împrejurul tronului, toată generația aceea care reprezintă ideile nouă sub domnia lui Vodă Sturza a fost ridicată alăturea de el. Dacă ar fi trăit, desigur ar fi fost ales Domn al Tărilor Unite."

Mihai Eminescu (Timpul, 26 iulie 1880)

întuneric, de spaime, de nesiguranțe tragice, care fac din el o personalitate anancastă, când e privit, "din interior", și, pe de altă parte, blând, omenos, învăluit de bunătate și lumină, tolerant până la imparțialitate, când e privit "din exterior"

Figura lui Grigore Alexandru Ghica al X-lea este, credem noi, pragul de sus al izbânzii epice a romanului lui Mihail Diaconescu. Fenomenul continuității ideologiei unioniste după 1848 pare a fi fost prilejuit de domnia protectoare a acestui print luminat. Scriitorul ne convinge că Grigore Alexandru Ghica al X-lea a creat cu bună știință infrastructura Unirii în conjunctura de incredibilă presiune a imperiilor. Plasându-i pe unioniști, oamenii Partidei Naționale, în funcții publice importante a creat și "canalele" și perdeaua de protecție a acțiunilor lor. Surpriza pe care ne-o procură romanul constă, între altele, în luminarea "firelor" din care se "teseau" axele echilibrului european. Dintre toate firele numai cel francez intra efectiv în țesătura care putea servi pentru protecție mișcării unioniste din Principate.

Mihail Diaconescu cercetează cu mare finețe împletitura firului francez în destinul României moderne. Romanul său este, în acest strat epic, o contribuție provocatoare în chestiunea istoriei axului european franco-român. Scena intereselor europene era astfel alcătuită că românii nu-și puteau folosi decât un singur fir (pe care l-au și folosit) în țesătura Unirii. Acesta a fost "firul" francez. "Cu ce vă pot fi de folos în aceste împrejurări?", îl întreabă Victor Place, consulul francez, pe Grigore Alexandru Ghica al X-lea. "Cu multe, îi ceru principele. Vrem, de pildă, ca miniștrii guvernului meu să țină o legătură mai strânsă cu demnitarii majestății sale împăratul Napoleon al III-lea și, bineînțeles, cu liberalii

din emigratia românească... Acum vă cerem însă în chip deosebit să ne îngăduiți să folosim cifrul secret al consulatului, curierii săi, depeșele sale, mesajele sale telegrafice !"

Într-o conjunctură care îngăduia politicii și poliției austriece să zădărnicească orice acțiune românească în exterior, utilizarea "canalului" francez pentru actiunile lor a fost una dintre cele mai mari izbânzi ale românilor din epoca Unirii.

Noul punct de vedere asupra chestiunii "influenței franceze" în Principate este de-a dreptul surprinzător; influențele sunt legitime și necesare, atâta vreme cât joacă rolul unui "vehicul" pentru afirmarea culturii locale în spații europene și mondiale. Influența franceză n-a făcut România modernă, ne sugerează romanul lui Mihail Diaconescu. Privită dinspre Franta, influența franceză este o problemnă neesențială și destul de confuză. Privită dinspre România modernă, influența franceză își dezvăluie semnificația sa reală de "canal" și "vehicul" al acțiunilor, intereselor românești. Ea a fost numai cadrul, destul de îngust, de

altminteri, pentru jocul istoric de afirmare românească pe scena europeană. E mult sau e puțin? Și una și alta. Dacă ținem seama că Europa avea sase din cele sapte porți europene, închise pentru români, ne dăm seama de însemnătatea covârșitoare a "porții franceze", pe care unioniștii puteau intra în Europa. Consulii celorlalte mari puteri europene păstrau cheile de acces românesc pe scena Europei închise în seifuri politice și polițienești inexpugnabile. Marea măiestrie a românilor a fost aceea de a fi știut să lucreze cu "puținul" care le era accesibil, pentru a ieși din cea mai primejdioasă conjunctură în care-i împinsese istoria până în acel prag al istoriei: conjunctura de placă turnantă europeană.

Prinși între cele trei mari imperii – austriac, rusesc și otoman – pândiți de jocul regional al unor subimperialisme abia mijinde, românii se aflau sub primejdia dislocării lor etnice. Unitatea de agresiune a imperiilor care încercuiau Principatele dinspre toate punctele cardinale se manifesta în interior prin rețeaua informală și formală asupra structurilor delegate ale acestor imperii.

Apar astfel într-o lumină adevărată poziția și acțiunile lui Theodor Balş, Nicolae C. Vogoride, N. Canta etc. Aceştia nu reprezentau nici o clasă din interior. Nu se reprezentau decât pe ei înșiși, un mic grup de privilegiați, care descrie epic esența "păturii superpuse" (pe care o va teoretiza Eminescu, peste numai 20 de ani). În mod greșit a fost explicată această grupare până acum, de către o parte a istoriografiei marxiste, prin teoria claselor. Teoria claselor sociale nu se arată în stare să explice esența grupării antiunioniste. Ea nu era o emanație a boierimii și nici nu era baza din care se va naște Partidul Conservator. Asemenea grupări sunt create de imperii, ca agenți interni și suprastructuri delegate. Esența lor socială poate fi redată numai de conceptul eminescian de pătură superpusă. Aceasta își are, cum spune Eminescu, puncte de sprijin în afară, nu înăuntru. Ei se rezemau pe cele două imperii, otoman și austriac, și pe consulatele străine de la Iași. O pătură superpusă este creată așadar de sus în jos, prin implantarea unei suprastructuri delegate. Ea nu crește din clasele organice ale societății, fie acestea chiar și clasele vechi, precum boierimea. Grupul Balş-Vogoride, aşadar, nu reprezenta clasa boierească. În fond miscarea unionistă, în câmpul căreia se afirmă "chestiunea românească", era alcătuită tot din boieri. Consemnăm cu acest prilej o tensiune semnificativă în prima secțiune a romanului lui Mihail Diaconescu, între materia epică și haina lingvistic-noțională. Balş, Vogoride, Sutu, Canta etc. sunt denumiți "partida conservatoare a boierimii". Revolta materiei epice (în care se înscriu și acțiunile acestei grupări superpuse) împotriva acestui învelis conceptual devine atât de evidentă încât scriitorul însuși va renunța în toate celelate trei secțiuni ale romanului să-l mai "denigreze" printr-o atare sintagmă. Sintagma veștejită se retrage singură, lăsând la lumină adevărata definiție a grupării antiunioniste. Ea venea din afară, nu din interior. Chiar dacă "sosirea" ei își avea, și aceasta "istoria" ei.

Multe sunt planurile acestui roman care cer o examinare antropologică și sociologică. Spațiul nu ne îngăduie să ne referim decât la o mică parte din problemele pe care le ridică romanul lui Mihail Diaconescu în câmpul istoriografiei Unirii. Sperăm ca altădată să putem reveni cu unghiul nostru specific de abordare în această chestiune atât de hotărâtor impulsionată de apariția romanului lui Mihail Diaconescu.

Romanul Speranța este o scriere care nu mai poate fi ocolită în cadrul creațiilor românești consacrate momentului istoric al Unirii. Istoricul trebuie să țină seama de această scriere; la fel politologul și sociologul; ba chiar economistul. Mai dificilă este plasarea în poziția creatorului literar. Aici câmpul surprizelor este foarte mare. Din acest relativ nu ne-ar scoate decât o anume știință a faptului literar, în care estetica și-ar da mâna cu antropologia istorică.

Nu aceasta este însă ținta noastră. Vrem doar să continuăm examinarea din unghi sociologic a acestui roman. Sociologul examinează configurațiile sociale, instituțiile, tiparele etc. sub aspectul veridicității lor sociologice și istorice, fiind conștient că deasupra acesteia funcționează un alt criteriu, acela al veridicității artistice. Un atare principiu îngăduie creatorului literar să utilizeze fantasticul, fabulosul, realismul magic etc., pentru a plăsmui universuri umane veridice artistic.

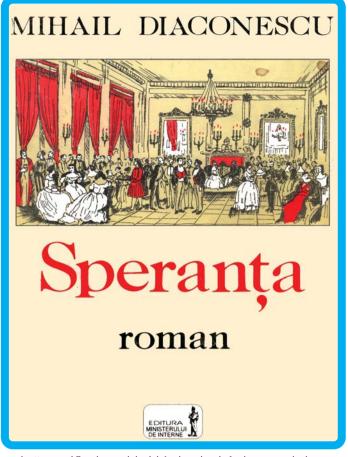
Sociologul se află atunci în fața unui paradox: a accepta universuri umane veridice, construite cu ajutorul unui "material" neveridic (din perspectiva sociologică). Rezolvarea acestui paradox desparte apele, împarte demersurile, salvează buna abordare sociologică de reductionismul sociologismului vulgar. Conștienți fiind, așadar, de capcana reducționismului sociologist, ne vom referi la o singură chestiune a romanului Speranța: modul în care este evocată una dintre instituțiile epocii în conjunctura mișcării către Unire, mișcare de amploare europeană (prin arie de cuprindere și prin implicații).

Este vorba de instituția monarhică. Chestiunea este extrem de semnificativă dacă ținem seama de faptul că monarhiile absolute au desființat "organele" libertăților medievale și astfel au intrat în conflict cu toate mișcările europene de reconstrucție socială și națională.

În acest sens vom considera mișcările naționale drept expresii ale unor mișcări de renaștere sufletească și culturală colectivă, de ample proporții. Ele vor cuprinde ori se vor întâlni cu toate curentele de revitalizare a culturii europene în cadrul Europei postrevoluționare. Unirea românilor se încadrează acestor mișcări de renaștere și revitalizare a spiritului european. Era firesc aşadar ca Mihail Diaconescu să urmărească în romanul său firul acestui conflict dintre instituția monarhică europeană și mișcarea națională către și pentru Unire. Evenimentul unirii românilor capătă astfel o amploare universală și scena evocării sale se mută din aria românească în Europa. Momentul crucial al acestui conflict primește, în romanul lui Mihail Diaconescu, o surprinzătoare luminare din perspectiva întâlnirii lui Grigore Alexandru Ghica al X-lea cu împăratul Austriei, Francisc Iosif I, în Bucovina.

Sosirea împăratului în Bucovina este o bună ocazie pentru a privi fenomenul monarhic în calitatea lui de fenomen politic de scară europeană. Care era temelia acestor institutii?

Monarhii de pretutindeni, meditează Francisc Iosif I în timp ce se afla la liturghie în catedrala catolică din Cernăuți, sunt uniți între ei prin misiunea de esență divină pe care o reprezintă în lume." Vizita aceasta

are însă semnificația unei ieșiri în istorie și deci se constituie ca un cadru care desacralizează institutia. În felul acesta romancierul reuseste să creeze profilul eteratei personalități a monarhului. Esența acestui tip de om politic este personalitatea emblematică. Întreaga lui putere este emblema. Între emblemă și forța reală, pe care o silește să-l slujească, se află un clivaj irecuperabil. În realitate monarhul se reazemă pe o forță transferată: forța popoarelor din imperiu. Personalitatea emblematică este o specială ilustrare a psiho-logicii exponentului. Exponentul este individul care ar urma să *ex-pună* în afara grupului din care face parte, interesele acestuia. Monarhul este însă un *ex-ponent* la puterea a doua. El reprezintă interesele unui subgrup (în raport cu grupurile etnice ale imperiului), care la rândul său se reazemă pe emblema monarhiei, singurul său element de legitimare. Acest supragrup are o natură și o esență supra-naționale și concentrează mulțimea celor care țin în stare de funcționare aparatul imperial.

Romanul lui Mihail Diaconescu ne propune o surprinzătoare ipoteză cu privire la explicarea mișcării expansionare a imperiului. Actele cuceritoare ale unui imperiu sunt urmarea creșterii acestui aparat imperial, alcătuit din administrație, armate, biserici și întreaga stratifundie de funcționari ai imperiului. Fiecare prag critic de creștere a aparatului aduce o nouă primejdie pentru provinciile străine. Așa este prezentată înaintarea imperială austriacă în Bucovina de către romancier.

Bucovina apare în romanul lui Mihail Diaconescu sub fețele ei adverse: ca pământ românesc mutilat și ca treaptă în planul imperial austriac de clădire a unei formațiuni imperiale lărgite pe care cancelaria o numește Mitteleuropa. În crearea acestei Mitteleuropa – ea însăși doar o treaptă spre un imperium mundi - aparatul imperial se lovește de Principatele Române.

Aceasta este, de fapt, marea surpriză a romanului Speranța. Autorul va fi fost, el însuși, surprins să descopere, în timp ce urmărea rostogolirea Imperiului spre Dunărea de Jos, că la un anume prag, în această expansiune, imperiul nu se izbește de un alt imperiu, ca în vechea istorie a imperiilor, ci de altceva, de o stavilă nouă, care genera un efect de uluire pentru omul imperial. El știa că există forțe care i se opun, cărora le cunoștea și natura, ba chiar le accepta ca legitime pe scena lumii: "Firește, remarcă ministrul de finanțe Karl von Bruck, Mitteleuropa, ca treaptă necesară spre doritul Imperium mundi, întâmpină destule dificultăți din partea actualelor puteri europene cu care ne aliem sau ne înfruntăm, după împrejurări...(...). În această privință testamentul lui Petru cel Mare, care lasă urmașilor săi porunca de a cuceri Europa, Asia și apoi lumea întreagă, nu poate fi socotit decât ca o pretenție dementă de uzurpare a monarhiei austriece de drept divin... la fel pretențiile sultanilor de moștenitori ai Coroanei bizantine, așadar ai împărăției lumii... La fel – pretențiile imperiale ale majestății sale Napoleon al III-lea care visează să reînvie stăpânirea unchiului său... La fel – pretențiile majestății sale britanice care, având colonii în Africa, America și Asia, pretinde să dicteze destinele Europei, și ale lumii întregi Tuturor acestor acte de uzurpare, Austria trebuie să le facă față prin realizarea mult doritei și necesarei Mitteleuropa...

Acesta era jocul lumii în viziunea omului imperial. Si iată că, deodată, acest om se împiedică de ceva care nu tinea nici de logica acestui joc istoric și nici de psihologia omului imperial. Efectul acestei piedici ciudate asupra psihologiei imperiale este de o mare complexitate și romanul lui Mihail Diaconescu îl examinează în contextul vizitei în Bucovina a maiestătii sale împăratul Austriei Francisc Iosif I. Cu acest prilei ni se înfătisează hermeneutica lumii în viziunea omului imperial. Împasul imperial este înfățisat aici sub caracterul său de impas psihologic al omului imperial. Totul se blochează în Principate. Aici se leagă și se dezleagă firele.

Esența acestui tip uman, care încurcă jocurile istoriei imperiale la Dunărea de Jos, era istoricește nouă și indică o nouă configurație și chiar o nouă antropologie europeană. Acest tip de om care nu intră în psiho-logica omului imperial, blocându-i înaintarea, reprezintă, de fapt, chiar subiectul romanului Speranța. Este militantul național in statu nascendi. El este cel evocat de Mihail Diaconescu în scrierea aceasta a sa, fiind surprins chiar în cumpătul vremii. Acest om nu se mai află sub vreme, ci la "cârma vremii", deoarece ecuația lumii și a istoriei trebuia să tină seama de el.

Dar cine este acest individ anume? Este cumva Grigore Alexandru Ghica al X-lea, domnitorul Moldovei, care visează să devină monarh al Pricipatelor Unite? Veridicitatea romanului Speranta primeste o bună dezlegare de la modul în care autorul a știut să rezolve această chestiune. Omul național nu mai putea fi un ex-ponent și deci psihologia lui nu este aceea a personalității emblematice. Din acest punct de vedere, romanul este clădit din tensiunea și încrucișarea a două linii: linia urcătoare a omului național – ca tipar colectiv – și linia coborâtoare a prințului Grigore Alexandru Ghica al X-lea. Această linie coborâtoare este eșecul unei psihologii mitocratice, eșecul ideii insului exponențial, eșecul visului dinastic, eșecul psiho-logicii eronate cu care prințul Grigore Alexandru Ghica al X-lea abordează noua sarcină istorică a românilor. Aceasta nu se mai putea rezema pe puterea emblematică și unică a unui prinț cu idealuri dinastice, fie el chiar și mare patriot. O asemenea sarcină cerea personalități exemplare, care purtau cu ele, pe lângă ideea unei misiuni istorice, o nouă formație și o bună conștiință a limitei proprii. Aceasta-i face prudenți, buni diplomați și, înainte de toate, personalităti vocationale în orizontul unui exercitiu social specializat.

Apare astfel o realitate psihologeă nouă pe scena Principatelor: specialistul. Mișcarea unionistă, așadar, n-a creat simpli ideologi, ca Revoluția franceză bunăoară (cum bine demonstrează Tocqueville), ci specialişti. Mihail Kogălniceanu este prezentat în roman, nu întâmplător, la fabrica sa de postav; Eudoxiu Hurmuzachi, prin febra adunării documentelor care vor permite înălțarea edificiului noii istoriografii naționale; Costache Negri, pe scena diplomației unioniste; ba chiar și un adversar, ca Nicolae Şuţu, e prezentat ca mare statistician și economist etc., etc. Acești oameni aduc o forță psihologică nouă în istorie, forța personalității vocaționale, pe care o pun în serviciul idealului național, a unei mari idei de slujire a neamului și a culturii sale prin toate puterile lor creatoare si chiar cu chezăsia sufletelor lor.

Aceasta este noua compoziție sufletească pe care o aduce în istoria răsăriteană mișcarea unionistă. De ea se lovea, ca de o stavilă, omul imperial. Față de acești oameni noi alergarea lui Grigore Alexandru Ghica al X-lea după himera visului dinastic pare drept expresia unei curioase maladii. În fapt așa și apare prințul în romanul *Speranța*. Marele merit al acestuia a fost însă de a fi acordat, sub haina sa princiară, protecție mișcării unioniste și totodată de a fi creat mediul de renaștere a spiritului public revoltat, atmosfera atât de necesară mișcărilor de renaștere sufletească colectivă.

În contradicție cu acești oameni romanul lui Mihail Diaconescu ne înfățișează compoziția sufletească a celor care sunt rupți de neam și de ideea națională. Deși înzestrați, ei înșiși, cu forța psihologică a unor personalități de vocație, aceștia apar ca oameni neisprăviți. Le lipsește o mare idee directoare, ceea ce va face din ei curioase personalități aglutinate. Visul lor de putere și mărire, de urcare pe scara puterii fără a sluji neamului, pe care vor totuși să-l domine, face din ei acel instrumentum regni al imperiului. Aceasta este esența grupului Balș, Vogoride, Canta, Şuţu. Ei sunt un grup neorganic în sânul tinerei societăți civile românești, creați de centura salvatoare a imperiului.

Romanul lui Mihail Diaconescu se dovedește a fi, de aici înainte, o scriere care nu va putea lipsi de pe masa celor ce vor să înțeleagă din interior, mecanismul și mișcarea istorică a Unirii Principatelor Române.

Grigore Alexandru Ghica al X-lea, domnitorul Moldovei (între 1849-1856), este personajul principal al romanului Speranța. Gravură de epocă

Barbu Ştirbei, domnul Țării Românești (între 1949-1856) un alt personaj al romanului Speranța. Gravură de Epocă

Stemele unite ale Moldovei si Tării Românesti. Xilogravură. A fost imprimată în volumul Molitvelnic, tipărit la Buzău în 1747, pe timpul episcopului Metodie

Stemele unite ale Moldovei și Țării Românești. Xilogravură. A fost imprimată în volumul Antologhion, tipărit la Iași în 1755, pe timpul mitropolitului de fericită amintire Iacob Putneanul (a păstorit între 1750-1760).

Stemele unite ale Moldovei și Țării Românești. Xilogravură. A fost imprimată în volumul Tâlcuirea celor patru Evanghelii, publicat în 1805 la Iași, pe timpul mitropolitului de fericită amintire Veniamin Costachi (a păstorit între 1803-1808; 1812-1821; 1823-1842)

Stema Principatelor Unite pe antetul imprimat al hârtiilor pentru corespondența oficială a Agenției Diplomatice a țării nostre la Paris, în periaoda 1862-1864 (după volumul lui Dan Cernovodeanu, Ştiința și arta heraldică în România, București, 1977, pg. 331)